

POKONAĆ BIERNOŚĆ NA WSI

Program Aktywizacji Społeczności Wiejskich:

GRUPY PARTNERSKIE

na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju

Wyniki

**“Programu Aktywizacji Społeczności Wiejskich:
GRUPY PARTNERSKIE
Zrównoważony Rozwój”**

Realizacja w okresie od 27.04.2001 do 30.06.2002 r.

przez

Fundację Partnerstwo dla Środowiska

w ramach

Programu Inicjatyw Wiejskich “Wieś Aktywna”

Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności

Zbiór studiów przypadku

pod redakcją Andrzeja Bidermana i Barbary Kazior

Wydano nakładem Fundacji Partnerstwo dla Środowiska przy pomocy
Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności

Kraków, 2002 r.

ISBN: 83-912302-3-6

Wstęp

Oddajemy do rąk Państwa opis dokonań mieszkańców Bieszczadów, Pomorza Środkowego i Polesia Zachodniego. Jest to wynik rocznej pracy ok. 60-cio osobowej grupy liderów wiejskich, którzy skupili wokół siebie przeszło 1500 osób, mieszkańców wsi powszechnie uważanych za przegrane, wsi w których już nic nie miało się zdarzyć. A jednak to właśnie oni pokazali, że mogą oddolnymi inicjatywami ożywić swoje wsie, gminy oraz wnieść znaczący wkład w rozwój regionu i zbudzić nadzieję na lepsze życie.

Intencją Programu Inicjatyw Wiejskich „Wieś Aktywna” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności (PAFW) było przełamanie bierności na wsi, dając jej mieszkańcom szansę na obudzenie własnych pomysłów oraz zdobycie doświadczeń związanych z realizacją lokalnych inicjatyw. Działania takie, oddolne inicjatywy oraz aktywny udział grup mieszkańców w decyzjach dotyczących ich własnego losu, są jednym z fundamentów rozwoju zwanego zrównoważonym czyli takiego, który zmierza do harmonijnego zaspokojenia podstawowych, miejscowych potrzeb społecznych i gospodarczych, bez naruszania trwałości systemów przyrodniczych oraz szans przyszłych pokoleń na korzystanie

z obecnych wartości i zasobów. Dlatego podjęliśmy się realizacji Programu w wymienionych regionach wierząc, że uda się nam nie tylko obudzić aktywność ich mieszkańców, ale również skupić te działania na zachowaniu i zagospodarowaniu miejscowych walorów przyrodniczych i kulturowych.

„Małe projekty ekologiczne, które potrafią zaangażować mieszkańców i odpowiedzieć na ich potrzeby, skuteczniej przełamują bierność na wsi niż wielkie programy Unii Europejskiej. Lokalne organizacje pozarządowe skupiają ludzi aktywnych, pełnych inwencji i woli działania” – mówi Andrzej Kusz z Bóbrki w Bieszczadach.

Wobec braku potencjału gmin do wykorzystania środków pomocowych, takich jak SAPARD, a potem fundusze strukturalne UE, warto wziąć pod uwagę doświadczenia tego programu. Pokazuje on bo-wiem, że we wszystkich społecznościach istnieją możliwości rozwinięcia inicjatyw na rzecz rozwoju lokalnego, trzeba tylko dać im szansę i przełamać kilka barier, z których najważniejsze są: brak umiejętności przekształcenia pomysłu w nadający się do sfinansowania projekt oraz brak wiary we własne siły. Wystarczy naprawdę niewiele by inicjatywy te rozkwitły i rozwinęły się w ruch na rzecz zmiany społecznej, gospodarczej i ekologicznej regionu. Nie zmarnujemy szansy jaką otwiera dostęp do środków UE! Nie obwiniamy społeczności lokalnych o brak pomysłów! Po prostu dajmy im szansę!

„Pomoc w zakładaniu miejscowych stowarzyszeń i fundacji daje możliwość samodzielnego działania, wykorzystania lokalnych zasobów i przyciągania środków z zewnątrz. Zrobienie tego pierwszego kroku buduje podstawę dla przedsiębiorczości na wsi.” – twierdzi Rafał Serafin, Dyrektor naszej Fundacji.

Udział w Programie „Wieś Aktywna” był ważny również dla Fundacji Partnerstwo dla Środowiska. Potwierdził nasze przekonanie, że przełamanie bierności na wsi oraz budowanie tu praktycznych działań na rzecz rozwoju zrównoważonego wymaga długoletniej, systematycznej pracy w jednym miejscu, a główną rolą naszej Fundacji jest tu zapewnienie wsparcia finansowego, technicznego, szkoleniowego oraz doradczego dla: i) inicjatyw lokalnych; ii) łączenia oddolnych inicjatyw we wspólne, długookresowe przedsięwzięcia regionalne oraz iii) budowania miejscowych wspólnot

ludzi aktywnych (Grup Partnerskich). Doświadczenie to w znaczący sposób ukształtowało program naszego działania na najbliższe lata.

Realizacja ”Programu Aktywizacji Społeczności Wiejskich: GRUPY PARTNERSKIE na Rzecz Zrównoważonego

Rozwoju” kosztowała 1.360,8 tys. zł. Z tej kwoty 630 tys. zł. pochodziło od Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. By możliwa była realizacja przedstawionych niżej przedsięwzięć, oraz poprzedzającego je programu szkoleń i konsultacji, konieczne było zaangażowanie środków także wielu innych partnerów. Na pozostałą kwotę 730,8 tys. zł. złożyły się środki The German Marshall Fund of the US; Trust for Mutual Understanding; The Charles Steward Mott Foundation; The Rockefeller Brothers Fund; Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Deutsche Bundesstiftung Umwelt; Fundacji Sendzimira oraz BP Poland, ale przede wszystkim środki wypracowane lub pozyskane przez autorów projektów od lokalnych partnerów: miejscowych gmin, nadleśnictw, parków narodowych i wielu, wielu innych. Pełny wykaz wszystkich zaangażowanych w realizację programu znajduje się na końcu opracowania. Wszystkim którzy po-mogli, w imieniu przedstawionych tu społeczności lokalnych oraz własnym, serdecznie dziękujemy.

Zespół Fundacji Partnerstwo dla Środowiska

Czas i miejsce realizacji programu

Program „GRUPY PARTNERSKIE dla Zrównoważonego Rozwoju” jest realizowany przez Fundację Partnerstwo dla Środowiska od roku 2001 na terenie całej Polski. Program ma wymiar wieloletni i nie można dziś jeszcze wskazać daty kiedy przestanie być potrzebny. Realizacja jego pierwszego, pilotowego etapu stała się możliwa dzięki wsparciu Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności i te właśnie wyniki przedstawiamy poniżej. Opisane działania miały miejsce w okresie od 27.04.2001 do 30.06.2002 r. na terenie:

- Bieszczadów (łącznie 8 gmin powiatów bieszczadzkiego i leskiego);
- Polesia Zachodniego (okolice Włodawy, Łęcznej, Parczewa; po Piaski i Fajslawice oraz części korytarza Bugu od Hrubieszowa po Terespol) oraz
- Pomorza Środkowego - przede wszystkim powiaty człuchowski (Debrzno), szczecinecki (Borne Sulinowo), chojnicki (Chojnice), złotowski oraz sępoleński.

Tereny te, choć geograficznie odległe od siebie, borykają się z podobnymi problemami rozwoju lokalnego, wynikającymi z wieloletnich zaniedbań, braku inwestycji, upadku państwowych gospodarstw rolnych itp. Bieszczady i Polesie łączy dodatkowo niski potencjał rolnictwa towarowego, wynikający z ograniczeń narzucanych przez klimat i warunki glebowe. Przemysł jest słabo rozwinięty we wszystkich trzech regionach. Wynika to głównie z oddalenia od potencjalnych rynków zbytu, słabej dostępności komunikacyjnej, braku miejscowych tradycji i wykwalifikowanej, doświadczonej siły roboczej.

Omawiane regiony są dotknięte strukturalnym bezrobociem, którego wskaźnik sięga tu 20-40%.

Nie należą jednak do rzadkości wsie o bezrobociu sięgającym 90%, gdzie ludzie pozostają bez pracy od 9 lat. Dzieje się tak zwłaszcza na Pomorzu Środkowym. Zjawisko to jest wyrazem na ogół niskiej aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców, w dużej części byłych pracowników PGR-ów lub różnych instytucji państwowych lub drobnych rolników, nie radzących sobie w warunkach uwolnienia i regresu rynku rolnego oraz braku koniunktury gospodarczej swoich regionów.

W wielu przypadkach, zwłaszcza na Pomorzu, zjawisko przybiera cechy wyłączenia społecznego całych grup ludzi, biernie oczekujących na to co im przyniesie los. Jednak nawet tam gdzie bierność nie przybrała jeszcze cech patologicznych powszechna jest postawa oczekiwania na poprawę warunków życia i stworzenie miejsc pracy przez innych: samorządy, rząd lub zewnętrznych inwestorów. Podjęcie własnych inicjatyw wydaje się im niemożliwe. Wynika to z braku umiejętności organizacyjnych i kooperacyjnych, nieznajomości rynku i braku umiejętności pozyskania niezbędnego kapitału, zarówno na działania biznesowe jak i społeczne. Dodatkową barierę dla aktywności tych społeczności stanowią nowe regulacje prawne usztywniające warunki i zwiększające koszty zakładania oraz działania firm i organizacji pozarządowych.

Cele

Celem "Programu Aktywizacji Społeczności Wiejskich: GRUPY PARTNERSKIE dla Zrównoważonego Rozwoju" było nadanie impulsu dla zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich w trzech regionach: Bieszczady, Polesie Zachodnie i Pomorze Środkowe, poprzez pobudzenie aktywności ich mieszkańców oraz zapewnienie im trwałego udziału w rozwoju regionu.

Przełamanie bierności społeczności wiejskich wymaga długotrwałego i systematycznego wspierania licznych, często drobnych inicjatyw proponowanych i realizowanych przez samych mieszkańców, które zbudują poczucie lokalnej odpowiedzialności za rozwój wsi i wiarę we własne siły. Dlatego nasza praca w Bieszczadach, na Polesiu Zachodnim i Pomorzu Środkowym jest zaprogramowana na okres minimum 3-letni, a główną rolą Fundacji jest tu zapewnienie wsparcia finansowego, technicznego, szkoleniowego oraz doradczego dla każdego rodzaju miejscowych przedsięwzięć : i) inicjatyw lokalnych, ii) łączenia oddolnych inicjatyw we wspólne, długookresowe przedsięwzięcia regionalne oraz iii) budowania miejscowych wspólnot ludzi aktywnych (Grup Partnerskich).

Realizacja omawianego programu wykazała wartość oddolnych działań jako środka generującego nowe możliwości i fundusze na rzecz rozwoju lokalnego. Jest to odpowiedź na pytanie o możliwość korzystania z funduszy pomocowych, które często się marnują z braku dobrych inicjatyw lub środków własnych, jakie zwykle trzeba wykazać ubiegając się o ich uzyskanie. Zdobyte tu doświadczenie pokazuje, że przez lokalne inicjatywy można pozyskać znacznie więcej środków niż zwykle wymagają programy pomocowe.

Wyniki programu po pierwszym roku realizacji

W realizacji wyłonionych inicjatyw brało udział przeszło 1500 osób, mieszkańców 58 wsi i miasteczek Bieszczadów, Polesia Zachodniego i Pomorza Środkowego oraz 115 instytucji lokalnych: gmin, szkół, NGO, nadleśnictw, parków krajobrazowych, parków narodowych itp. Zrealizowano 36 oddolnych inicjatyw. Świadczy to o dużym potencjale tych społeczności, który się ujawnia jeśli tylko dostaną one swoją szansę. Opis większości z nich znajdziecie Państwo na kartach tego opracowania.

Realizacji inicjatyw lokalnych towarzyszyło oddolne budowanie wspólnot oraz programów regionalnych, łączących inicjatywy i nadających ramy ich kontynuacji. Powstały regionalne koalicje miejscowych liderów, GRUPY PARTNERSKIE:

- ! Partnerstwo „Zielone Bieszczady”,
- ! „Koalicja na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Terenów Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie oraz Korytarzy Ekologicznych Bugu i Prypeci” na Polesiu.
- ! Porozumienie „Naszynnik Północy” na Pomorzu Środkowym.

Grupy te przeprowadziły 6 walnych zgromadzeń, w toku których wyłoniono listy wspólnych przedsięwzięć, na realizacji których koncentrować się będzie praca każdej z trzech wspólnot w następnych latach. Są to przede wszystkim:

- ! Szlak Dziedzictwa: „Zielony Rower: Greenway Karpaty Wschodnie” w Bieszczadach;
- ! Szlak Dziedzictwa: „Wędrówki Śladami Przodków: Greenway Naszynnik Północy” na Pomorzu Środkowym;
- ! Marka Lokalna „Naszynnik Północy” na Pomorzu Środkowym;

- ! Marka Lokalna „Zielone Bieszczady” w Bieszczadach;
- ! Rezerwat Biosfery Polesie Zachodnie;
- ! „Szlak gocki – Via Inter Mare” (korytarzem ekologicznym Wisła-Bug-Dniestr) i szlak „Od Dębłina do Pińska” na Polesiu (turystyka etnograficzna).

Listy zaplanowanych zadań uzupełnia kilka regionalnych przedsięwzięć zaproponowanych przez naszą Fundację (głównie „Szkoly dla Ekorozwoju” oraz „Czysty Biznes”) oraz kilka następnych, w które nasza Fundacja zaangażowana dotąd nie jest (np. Grupa Producentcka Hodowców Bieszczadzskich czy Pomorska Wymiana Wolontariuszy).

Dla realizacji zaplanowanych zadań w GRUPACH PARTNERSKICH „Zielone Bieszczady” i „Naszyjnik Północy” powołano formalne zespoły robocze oraz podjęto decyzje o utworzeniu 2 regionalnych fundacji, które będą wspierać i koordynować działania wspólnot w skali swojego regionu. Na Polesiu koordynacją działań oparto o istniejące wcześniej Stowarzyszenie Poleskie. W wymiarze lokalnym integracja miejscowych społeczności wokół podejmowanych działań wyraziła się zainicjowaniem 6 wiejskich stowarzyszeń (Polana, Bóbrka i Uherce Mineralne w Bieszczadach, Lipka na Pomorzu, Kostomłoty i Dubienka na Polesiu) oraz odnowieniem Ochotniczej Straży Pożarnej w Starym Gronowie na Pomorzu.

Powyższe wyniki świadczą o dużym potencjale organizacyjnym społeczności wiejskich. Nie muszą być one wyłącznie konsumentem pomocy udzielanej przez instytucje socjalne. Potrafią samodzielnie zbudować struktury zdolne do doskonalenia się i poprowadzenia rozwoju regionalnego, głównie w oparciu o zasoby dostępne na miejscu. Potrzeba im jedynie pomocy, która pozwoli na przełamanie braku wiary we własne siły i uruchomienie pierwszych przedsięwzięć.

Inwestycje w oddolne inicjatywy są bardzo efektywne ekonomicznie. Złotówka wyłożona na opiekę socjalną pozwala zaspokoić potrzeby za 1 zł. Jak pokazuje doświadczenie naszego programu, złotówka PAFW wyłożona na lokalne projekty pozwoliła zaspokoić potrzeby za dwa złote i dodatkowo spowodowała rozwój inicjatyw w taki sposób, że beneficjenci usamodzielniają się i, za dwa - trzy lata, nie będą już wymagać podobnej opieki.

Tak więc dokonania mieszkańców Bieszczadów, Polesia Zachodniego i Pomorza Środkowego dowodzą, że polska wieś posiada potencjał wykorzystania środków pomocowych oferowanych nam przez UE. Jeśli zostanie on dobrze wykorzystany, środki te nie będą musiały wracać do kasy Unii, lecz mogą pracować na rzecz zrównoważonego rozwoju naszych regionów.

Zebrane doświadczenia potwierdziły, że inicjatywy lokalne rozwijają się najlepiej jeśli uda się zespolić wysiłki tych, którzy uwierzą, że razem można zrobić więcej niż osobno, i że więcej się zyska, jeśli nawet skromne środki przeznaczy się na wspólne, perspektywiczne przedsięwzięcia.

Skrystalizowała się też nowa rola Fundacji Partnerstwo dla Środowiska jako instytucji zapewniającej wsparcie finansowe, techniczne, szkoleniowe oraz doradcze dla:

- ! Inicjatyw lokalnych;
- ! Łączenia oddolnych inicjatyw we wspólne, długookresowe przedsięwzięcia regionalne;
- ! Budowania miejscowych wspólnot ludzi aktywnych (Grup Partnerskich).
- ! Opisane niej działania lokalne przyczyniają się do budowania konkretnych podstaw rozwoju zrównoważonego.

BIESZCZADY

Inicjatywy lokalne:

W Bieszczadach zrealizowano 8 lokalnych inicjatyw oraz wspólny projekt „Zielony Rower”, który łączy je w większą, regionalną całość. Na „Zielony Rower” złożyło się 9 oddzielnych projektów.

W sumie więc przeprowadzono 17 praktycznych przedsięwzięć.

Wspólnota: Partnerstwo „Zielone Bieszczady”

Autorzy lokalnych inicjatyw oraz przedstawiciele innych instytucji i organizacji zainteresowanych wspólnymi działaniami na rzecz rozwoju zrównoważonego Bieszczadów powołali w czerwcu 2001 r. Partnerstwo „Zielone Bieszczady”. Początkowo była to koalicja ok. 30 osób, reprezentujących m.in.: 8 gmin, 9 stowarzyszeń, 5 szkół, cztery firmy, dwie fundacje i Bieszczadzki Park Narodowy. Wspólną inicjatywą, która pierwsza połączyła partnerów, była organizacja trasy dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego „Zielony rower - Greenway Karpaty Wschodnie”. Z czasem jego koordynację przyjęło Bieszczadzkie Towarzystwo Cyklistów z Ustrzyk Dolnych i Uczniowski Klub Sportowy „Baszta”

z Leska. Ważnymi partnerami lokalnymi w regionie stali się też nauczyciele, którzy włączyli się w program „Szkoly dla Ekorozwoju”. By lepiej wykorzystać ich potencjał wyodrębniono w Partnerstwie zespół roboczy ds. szkół, którego koordynację przyjęło Stowarzyszenie „Dziociom Bieszczadzkiej Szkoły w Zatwarnicy”.

Pracując na wszystkich poziomach: inicjatyw lokalnych, projektu regionalnego oraz wspólnoty osiągnięto w ciągu 10 miesięcy efekt śniegowej kuli. Z czasem na spotkania Partnerstwa zaczęło przychodzić ok. 50 osób z 31 miejscowości, poszerzając zakres jego spotkań o kolejne tematy, np.: zagadnienie produktu lokalnego i inne. Na spotkaniu 14 marca 2002 przyjęto listę wspólnych projektów Partnerstwa. Są to:

- ! „Zielony Rower: Greenways Karpaty Wschodnie”,
- ! Produkty lokalne w Bieszczadach,
- ! Szkoły dla Ekorozwoju,
- ! Landscape Stewardship Exchange,
- ! Grupa Producentcka Hodowców Bieszczadzskich.

Jednocześnie podjęto decyzję o utworzeniu regionalnej fundacji zdolnej wspierać i koordynować w regionie całość lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju. W tym samym czasie, na bazie realizowanych lokalnie projektów, powstały nowe stowarzyszenia wiejskie w: Polanie, gm. Czarna; Uhercach Mineralnych, gm. Olszanica; oraz w Bóbrce, gm. Solina. Jak widać działania Partnerstwa otwierają drogę do zapewnienia inicjatywom lokalnym należnego im miejsca w rozwoju regionu.

Projekt wspólny: Zielony Rower - Greenway Karpaty Wschodnie

Inicjatywa opiera się o propozycje liderów Bieszczadzkiego Centrum Informacji Turystycznej, Klubu „Baszta”, Towarzystwa Cyklistów z Ustrzyk Dolnych oraz ofertę Fundacji Partnerstwo dla Środowiska włączenia projektu w sieć środkowoeuropejskich tras dziedzictwa „Greenways for Central Europe”. Choć inicjatywa powstała po polskiej stronie Bieszczadów, szybko przekształciła się w przedsięwzięcie międzynarodowe, angażując do współpracy lokalnych liderów ze Słowacji i Ukrainy w ramach Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie” (patrz niżej).

Projekt wspólny: Szkoły dla Ekorozwoju

15 szkół bieszczadzskich podjęło wyzwanie odzyskania swojej dawnej kulturotwórczej roli poprzez małe praktyczne działania związane z gospodarką odpadami, wodą i energią. Angażując dzieci, nauczycieli i rodziców, szkoły próbują stać się ośrodkiem edukacji środowiskowej, domem kultury, lokalnym inkubatorem przedsiębiorczości, centrum energii odnawialnej i przyjmując szereg innych funkcji ważnych dla zrównoważonego rozwoju. Szczególną rolę

w tym programie pełnią bieszczadzkie szkoły w Zatwarnicy i Polanie, których inicjatywy plasuje wśród ciekawszych przykładów lokalnego ośrodka zrównoważonego rozwoju w ramach tego ogólnopolskiego programu. Rozstrzygnięcie aktualnej fazy konkursu na inicjatywy szkolne nastąpi 3 sierpnia 2002 r. FPŚ planuje przeprowadzić drugą turę tego programu zimą 2002/2003 r.

Projekt wspólny: Produkty lokalne w Bieszczadach

Na bazie istniejącego tradycyjnego rzemiosła, tradycyjnej produkcji rolnej i spożywczej, z wykorzystaniem realizowanych w ramach PIW projektów (*Po nitce do kłębka*, *Nie święci garnki lepią*), przygotowywana jest strategia promocji produktów lokalnych z Bieszczad. W przygotowaniu jest duży regionalny projekt do Fundacji Karpackiej.

Wyzwania „Zielonych Bieszczadów” na lata 2002-2003

- Wykreowanie kolejnych liderów, włączenie nowych społeczności lokalnych do Partnerstwa oraz dalszy rozwój oddolnych inicjatyw odpowiadających na potrzeby lokalne.
- Zapewnienie oddolnym inicjatywom oraz społecznościom lokalnym podstawowej roli w rozwoju zrównoważonym Bieszczadów.
- Poszerzenie Partnerstwa „Zielone Bieszczady” o lokalnych przedsiębiorców.
- Rozwój silnego i sprawnego, wspierającego inicjatywy lokalne Partnerstwa (koalicji trzech sektorów) oraz jego instytucji – zwłaszcza fundacji regionalnej. Fundacja stanie się ośrodkiem koordynacji i wspierania inicjatyw lokalnych (łącznie z funkcją grantodawczą).
- Rozwój szlaku „Zielony Rower”, jego inicjatyw lokalnych oraz markowych produktów tury-stycznych.
- Rozwój marki lokalnej i promowanych przez nią produktów lokalnych.
- Rozwój sieci modelowych ośrodków rozwoju zrównoważonego przy szkołach bieszczadzkich.
- Landscape Stewardship Exchange: Wspólnie z Fundacją Partnerstwo dla Środowiska i kanadyjsko-amerykańską organizacją Quebec-Labrador Foundation – Atlantic Center for the Enviroment przygotowywane są, pod patronatem Marszałka Województwa Podkarpackiego, warsztaty terenowe z zakresu społecznych form ochrony przyrody i rozwoju zrównoważonego. Ich głównym tematem będzie wykorzystanie współpracy polsko-słowacko-ukraińskiej dla rozwoju szlaku „Zielony Rower”. Wezmą w nich udział między innymi liderzy opisanych niżej inicjatyw.
- Wykorzystanie Międzynarodowego Roku Gór 2002 do pokazania, jak ochrona przyrody i dziedzictwo kulturowe Karpat Wschodnich na styku trzech państw może być szansą dla rozwoju gospodarczego, podniesienia jakości życia ludzi i osiągnięcia wspólnych korzyści na przekór granicom. Wykorzystanie medialnego charakteru obchodów do promocji miejscowych dokonań, pozyskania wsparcia zewnętrznego oraz miejsca w inicjatywach Rządu Polskiego oraz Europy.

Przypadek 1

„Zielony Rower” – Transgraniczny Szlak Rowerowy Greenways Karpaty Wschodnie: Słowacja – Polska – Ukraina.

Koordinator: Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej w Lesku.

Tło projektu: Bieszczady to miejsce o unikalnym w Polsce nawarstwieniu dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego. Fakt ten znalazł wyraz w utworzeniu tu Bieszczadzkiego Parku Narodowego, kilku parków krajobrazowych oraz Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”, łączącego podobne obszary w Polsce, Ukrainie i Słowacji. Jednocześnie jest to teren o dużych ograniczeniach rozwoju lokalnego. Wynikają one głównie z lokalizacji i naturalnych uwarunkowań, pogłębianych jednak przez ograniczenia prawne, stanowiące na potrzeby ochrony dóbr kultury i przyrody. Wyzwaniem rozwoju takiego regionu, jakim są Bieszczady, jest możliwie najlepsze wykorzystanie zainteresowania jakie na świecie budzi unikalność i wartość posiadanych zasobów, uosabianych przez rezerwat biosfery.

Greenways to zielone szlaki dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego tworzone wzdłuż korytarzy – rzek, tradycyjnych, historycznych tras handlowych, zespołów chronionej przyrody itp. Program Greenways wspiera rozwój turystyki i rekreacji przyjaznej dla środowiska oraz promuje zdrowy styl życia i niezmotywowane formy transportu. Greenways stwarzają szansę na partnerską współpracę społeczności lokalnych, organizacji pozarządowych, samorządów, agend rządowych i przedsiębiorców na rzecz poprawy jakości życia i środowiska, rozwoju gospodarczego oraz zachowania unikalnych wartości przyrody, krajobrazu i kultury. W Polsce sieć zielonych szlaków Greenways organizuje Fundacja Partnerstwo dla Środowiska w ramach programu „Central European Greenways” prowadzonego przez konsorcjum Environmental Partnership for Central Europe.

Cele: „Zielony Rower: Greenway Karpaty Wschodnie” jest oddolną propozycją wykorzystania Programu Greenways dla dobra Bieszczadów. W 2001-2002 roku 8 partnerów: gmin i organizacji pozarządowych przeprowadziło projekt, którego celem było wypracowanie wspólnej koncepcji szlaku rowerowego tak, by mógł stanowić ramy organizacyjne dla oddolnych inicjatyw bieszczadzkich i zapewnić im dodatkowe wsparcie i perspektywę kontynuacji w przyszłości. Przykłady takich działań omówione są niżej.

Realizacja i osiągnięte wyniki: W wyniku realizacji projektu opracowano jednolitą koncepcję przebiegu trasy, jako międzynarodowego szlaku rowerowego, o łącznej długości ok. 350 km (licząc część polską, słowacką i ukraińską) zgodnie z założeniami Programu Greenways. Ważnym rezultatem jest zintegrowanie indywidualnych działań gmin i organizacji pozarządowych tworzących dotychczas niezwiązane ze sobą, lokalne trasy rowerowe, bez spójnej koncepcji przebiegu, jedno-litego oznakowania i pomysłu na ich ponadlokalne wykorzystanie. Wspólny szlak rowerowy jest szansą na wykreowanie rynkowego produktu turystycznego w Bieszczadach i promocję turystyki przyjaznej dla środowiska. Realizatorzy projektu korzystali z doświadczeń czeskiej fundacji Nadace Partnerství, członka konsorcjum Environmental Partnership for Central Europe, poprzez udział w wyjeździe studialnym na Morawy, gdzie poznali sposób realizacji trasy „Morawskie winiarskie ścieżki”, należącej do rodziny Greenways.

Międzynarodowy Szlak „Zielony Rower”, poprzez swoje produkty turystyczne stworzy szansę na rozwinięcie się małych, lokalnych inicjatyw społecznych. Te z kolei nadadzą szlakowi niepowtarzalny charakter i zdecydują o atrakcyjności rynkowej jego produktów. „Zielony Rower” połączy najpiękniejsze zakątki regionu, atrakcje przyrodnicze i kulturowe, warsztaty twórców ludowych (garncarzy, tkaczy, rzeźbiarzy), galerie oraz lokalne inicjatywy na rzecz ochrony dziedzictwa Bieszczadów. Podróżując szlakiem będzie można poznać miejscowe przedsięwzięcia z zakresu ekoturystyki i lokalnego rzemiosła, zobaczyć pracownię tkacką przy szkole w Polanie albo warsztaty ceramiki artystycznej w gospodarstwie agroturystycznym w Jankowcach lub Bóbrce. Warto też będzie zajrzeć do Zatwarnicy, gdzie przy starej chacie bojkowskijskiej powstaje ośrodek turystyczny i modelowe gospo-

darstwo ekologiczne. Dużą atrakcją będą regionalne imprezy i jarmarki np. festiwal „Bojkowiana” lub Jarmark Agroturystycznym, na których z pewnością nie zabraknie regionalnej kuchni, muzyki i atmosfery bieszczadzskich kresów.

Projekt „Zielony rower” jest sztandarowym przedsięwzięciem koalicji – Partnerstwa „Zielone Bieszczady”, skupiającej samorządy, organizacje społeczne i przedsiębiorców z 8 bieszczadzskich gmin. Wyzwalając inicjatywę liderów z lokalnych wsi, przedsięwzięcie to pokazuje jak można wykorzystać Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „Karpaty Wschodnie” dla rozwoju gospodarczego i zachowania tożsamości regionu. Dzięki praktycznej współpracy udało się stworzyć profesjonalny projekt transgranicznej trasy, która integruje podobne inicjatywy na Ukrainie i Słowacji w jedną całość. Wytyczaniu trasy towarzyszyło wyszukiwanie inicjatyw lokalnych, zdolnych nadać kształt przyszłemu produktowi turystycznemu regionu. Potwierdzeniem wartości opracowanej koncepcji było przyznanie projektowi wdrożeniowemu trasy najwyższej oceny, oraz sięgającej 170 tys. zł dotacji, w konkursie ogłoszonym przez Departament Turystyki Ministerstwa Gospodarki RP. Ponadto Uczniowski Klub Sportowy ”Baszta” uzyskał dwie dotacje w konkursach Fundacji Wspomagania Wsi oraz Akademii Rozwoju Filantropii z przeznaczeniem na dalszą promocję szlaku.

Uczestnicy i partnerzy projektu: Partnerstwo „Zielone Bieszczady”; Uczniowski Klub Sportowy ”Baszta”, Lesko; Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej, Urząd Miasta w Lesku; Bieszczadzkie Towarzystwo Cyklistów; Urzędy Gmin w Baligrodzie, Cisnej, Czarnej, Lutowiskach, Olszanicy, Solinie, Ustrzykach Dolnych; Bieszczadzkie Centrum Informacji i Promocji w Ustrzykach Dolnych; Bieszczadzki Park Narodowy.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	54.863,13	
Inne źródła finansowania	8.555,00	199.350,00
Całkowity koszt projektu	63.418,13	

Kontakt:

Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej w Lesku
Rynek, 38-600 Lesko;
tel/fax (0-13) 469-66-95
e - mail: przemek@bieszczadyonline.com

Osoba odpowiedzialna:

Przemysław Ołdakowski

Przypadek 2 ***Chata Bojkowska***

Realizator: Stowarzyszenie Społeczne „Dzieciom Bieszczadzkiej Szkoły w Zatwarnicy”.

Cel: Misją projektu jest ocalenie i zachowanie dziedzictwa karpackiego w rejonie transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie” poprzez remont, zabezpieczenie i znalezienie nowej funkcji dla tradycyjnej chaty bojkowskiej. Ważną motywacją do podjęcia działań była też potrzeba znalezienia dodatkowych źródeł utrzymania dla małej wiejskiej szkoły jedynej w tej okolicy.

Realizacja i osiągnięte wyniki: W ramach projektu zakupiono ostatnią we wsi Zatwarnic chatę bojkowską i przeniesiono na pozyskany od gminy teren w pobliżu szkoły. W przeprowadzeniu tej skomplikowanej operacji brało udział 21 osób. Projektem zainteresowała się Pani Poseł Elżbieta Łukacijewska, która udzieliła ogromnego wsparcia przy pozyskaniu terenu pod przyszłą chatę i załatwieniu formalności

z tym związanych. W chacie Stowarzyszenie Społeczne „Dzieciom Bieszczadzkiej Szkoły w Zatwarnicy” tworzy modelowe gospodarstwo ekologiczne, które ma w przyszłości wykorzystywać alternatywne źródła energii (wiatr, woda, słońce). Już teraz wdrażany jest natomiast projekt małej oczyszczalni ścieków oraz przygotowywane są warunki dla selektywnej zbiórki śmieci. W chacie organizowana jest galeria miejscowego rękodzieła i sztuki – połączona z pracowniami gdzie będzie można zobaczyć sposób wytwarzania produktów artystycznych i rzemieślniczych oraz sklep wyrobów lokalnych. Ośrodek oferować też będzie zainteresowanym kursy i zajęcia praktyczne: warsztaty tkackie, malarskie, rzeźbiarskie, hafciarskie, koronkarskie, wypieku chleba i produkcji ceramiki. Powstanie tu też niewielkie muzeum regionalne prezentujące żywo historię, tradycję i kulturę Łemków i Bojków. Bieszczadzka kuchnia regionalna, w oparciu o lokalnie wyprodukowane surowce, znajdzie się w ofercie restauracji. W „Chacie bojkowskiej” będą też organizowane praktyczne warsztaty dla mieszkańców; w jesieni 2002 roku planowane są warsztaty ciesielsko-eblarskie, których realizacja będzie możliwa dzięki dotacji uzyskanej w ramach konkursu „Działaj lokalnie” Akademii Rozwoju Filantropii. Przy chacie powstaje pole namiotowe. Docelowo w oparciu o chatę będą organizowane międzynarodowe integracyjne obozy młodzieżowe, w których uczestniczyć będzie młodzież z Polski, Ukrainy i Słowacji.

Partnerzy projektu: Partnerstwo „Zielone Bieszczady”; Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej w Lesku; Bieszczadzki Park Narodowy; Urząd Gminy Lutowiska; Biuro Poselskie Pani Poseł Elżbiety Łukacijewskiej; Nadleśnictwo Lutowiska; Dyrekcja Regionalna Lasów Państwowych, Starostwo Powiatu Bieszczadzkiego w Ustrzykach Dolnych.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	26.990,11	
Inne źródła finansowania	18.481,22	20.000,00
Całkowity koszt projektu	45.471,33	

Kontakt:

Stowarzyszenie Społeczne „Dzieciom Bieszczadzkiej Szkoły w Zatwarnicy”
Zatwarnica 13; 38-715 Dwernik; Tel. 013 46 10 805

Osoby odpowiedzialne:

Bogusław Pyzocha, Jarosław Stanisławski

Przypadek 3

«Po nitce do kłębka» – pracownia tkacka w Polanie

Realizator: Szkoła Podstawowa im. Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Polanie.

Problem: Postępuje likwidacja coraz większej liczby szkół na terenie Bieszczadów. W niewielkich, izolowanych wsiach jak Polana i Zatwarnica, nie ma jednak dla małych szkół alternatywy, zwłaszcza że pełnią one funkcje ośrodków miejscowego życia społecznego, rozwoju oraz aktywizacji mieszkańców. Innym problemem tych wsi jest stale wzrastające bezrobocie i brak ofert pracy dla ich mieszkańców.

Cel: By nadać miejscowej szkole dodatkowe funkcje oraz poszerzyć jej źródła utrzymania podjęto projekt zmierzający do utworzenia w Polanie pracowni tkackiej, praktycznego przeszkolenia 20 osób z tradycyjnego tkactwa, stworzenia w oparciu o pracownię i przeszkolone osoby oferty warsztatów i prezentacji tkania dla „zielonych szkół” i turystów odwiedzających region.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Przy Szkole Podstawowej

w Polanie zorganizowano pracownię tkacką, która prowadzi regularne, cotygodniowe spotkania warsztatowe dla mieszkańców wsi. Dzięki przeprowadzonym szkoleniom 35 osób nabyło umiejętności tkackie, a w 8 gospodarstwach powstały warsztaty produkujące makaty na rynek lokalny, dla swoich gości oraz na zamówienia krajowe i zagraniczne. Produkcja ta stanowi dodatkowe źródło dochodu dla tych gospodarstw. Wyroby z Polany były już prezentowane na 4 wystawach.

W oparciu o pracownię szkolną udało się stworzyć atrakcyjną ofertę w postaci warsztatów tkackich dla „zielonych szkół” i grup turystów. Jest ona reklamowana za pomocą przygotowanej specjalnie ulotki, która w nakładzie 4 tys. sztuk została rozpowszechniona m.in. wśród szkół sześciu największych miast w Polsce.

Planowane jest rozszerzenie działalności poprzez zwiększenie oferowanego asortymentu m.in. o wyroby użytkowe (np. torby), opracowanie planu dystrybucji i otworzenie stałej galerii przy pracowni. Ponadto w opracowaniu znajduje się rozbudowana oferta programu edukacyjnego szkoły, uwzględniającego oprócz warsztatów tkackich zajęcia z kulturoznawstwa, sztuki i języka polskiego. Pracownia tkacka jest jedną z atrakcji szlaku dziedzictwa „Zielony Rower: Greenway Karpaty Wschodnie”.

Nie mniej ważnym efektem realizacji projektu jest zainicjowanie współpracy i zacieśnienie więzi wśród mieszkańców Polany, co zaowocowało powołaniem lokalnego Bieszczadzkiego Stowarzyszenia „Nasze Gniazdo”, które jest obecnie w trakcie rejestracji.

Partnerzy projektu: Partnerstwo „Zielone Bieszczady”; Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej w Lesku; Stowarzyszenie Społeczne „Dzieciom Bieszczadzkiej Szkoły w Zatwarnicy; Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Lutowiskach; Gminny Ośrodek Kultury w Lutowiskach; Bieszczadzkie Towarzystwo Folkowe „Bojkowiana” w Ustrzykach; Galeria „Fantasmagoria” na Przysłupie; Galeria „Barak” w Czarnej.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	6.994,00	
Inne źródła finansowania	1.700,00	1.000,00
Całkowity koszt projektu	8.694,00	

Kontakt:

Szkoła Podstawowa im. Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Polanie.
38-709 Polana; Tel. 013 04 61 90 10

Osoba odpowiedzialna:

Małgorzata Żmijewska

Przypadek 4***«Nie święci garnki lepią.» Tradycja i współczesność
garncarstwo, wyroby z gliny***

Realizator: Stowarzyszenie Agroturystyczne „Galicyjskie Gospodarstwa Goecinne – Bieszczady”.

Problem: Obserwowany jest spadek liczby turystów w Bieszczadach. Wynika to z ubogiej oferty spędzania wolnego czasu i braku oferty programowej dla turystów.

Cel: Celem projektu jest stworzenie nowego produktu turystycznego opartego o odtworzone lokalne garncarstwo i produkcję ceramiczną, a przez to ochrona dziedzictwa kulturowego, propagowanie ciekawych, ginących zawodów oraz odtworzenie tradycyjnych dla Bieszczad form ceramicznych.

Realizacja i osiągnięte wyniki: 10 mieszkańców Jankowiec i Bóbrki, członków Stowarzyszenia „Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne”, wybudowało pod okiem fachowców dwa piece garncarskie, zakupiono też koła garncarskie i zorganizowano pracownie ceramiczne w Jankowcach i w Bóbrce. Przeprowadzono warsztaty z udziałem 40 mieszkańców obu wsi, w czasie których uczestnicy mogli sami spróbować wytoczyć na kole garncarskim półmisek i za-poznać się z techniką waleczkową.

W czerwcu zorganizowano pokazy dla turystów przebywających na wczasach w gospodarstwach agroturystycznych, poszerzając w ten sposób ich ofertę. Odbyły się także zajęcia z młodzieżą z Bieszczadzkiego Oddziału ZHP, ALTUM (Klub Wspierania Aktywności Zawodowej Młodzieży) i Zespołu Szkół Drzewnych, zorganizowano ognisko i wypał prac młodych twórców. Pierwsze efekty pracy nowych garncarzy i ceramików prezentowane były już np. w Galerii Czarny Kot w Buku, planowane jest też przeprowadzenie pokazów i sprzedaży w czasie Festiwalu Folkowego, który odbędzie się 20 lipca w Ustrzykach. Część uczestników warsztatów regularnie tworzy w glinie, ich produkty będą eksponowane i sprzedawane w galerii Synagoga, gospodarstwach agroturystycznych w Jankowcach, Bóbrce, Polańczyku oraz na przystani w Bóbrce.

Oferta twórczego spędzenia czasu na warsztatach ceramicznych będzie rozpowszechniana za pośrednictwem strony internetowej, plakatów i ulotek rozsyłanych do szkół i biur turystycznych. Warsztaty ceramiczne dla grup szkolnych i turystycznych będą jedną z atrakcji tworzonego szlaku dziedzictwa „Zielony Rower: Greenway Karpaty Wschodnie”. Z pracowni garncarskich będą też na co dzień korzystać miejscowe szkoły w ramach zajęć lekcyjnych.

Partnerzy projektu: Partnerstwo „Zielone Bieszczady”; Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej w Lesku; Klub Wspierania Aktywności Zawodowej Młodzieży ALTUM; Zespół Szkół Drzewnych; Uczniowski Klub Sportowy „Baszta”; Galeria Synagoga.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	19.793,33
Inne źródła finansowania	11.845,40
Całkowity koszt projektu	31.658,73

Kontakt:

Stowarzyszenie Agroturystyczne „Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne – Bieszczady”
Plac Pułaskiego 1; 38-600 Lesko; Tel. 013 469 80 10

Osoba odpowiedzialna:

Marta Przytułska

Przypadek 5 ***Bojkowiana – tradycje i dziedzictwo Karpat***

Realizator: Bieszczadzkie Towarzystwo Folkowe „Bojkowiana”.

Problem: W Bieszczadach obserwowany jest zanik tradycyjnego rzemiosła, kultury i sztuki. Jednocześnie, przy stale rosnącym bezrobociu, mieszkańcom tego regionu brakuje merytorycznych i technicznych umiejętności

wykorzystania lokalnych wartości przyrodniczo-kulturowych i tworzenia w oparciu o nie nowych miejsc pracy.

Cel: Misją projektu jest ocalenie i zachowanie dziedzictwa karpackiego w transgranicznym regionie Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie” i szlaku dziedzictwa „Zielony Rower: Greenway Karpaty Wschodnie” oraz tworzenie nowych, przyjaznych dla środowiska i opartych o lokalne wartości przyrodniczo-kulturowe miejsc pracy.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Projekt przebiegał w dwóch etapach: 1) inwentaryzacja lokalnych zasobów: tradycyjnych twórców, warsztatów i pracowni oraz rozpoznanie zainteresowania mieszkańców poszczególnych wsi zdobyciem umiejętności zawodowych do uprawiania tradycyjnych łemkowskich i bojkowskich zawodów; 2) przeprowadzenie zajęć warsztatowych z grupą zainteresowanych osób z tkactwa, wikliniarstwa, ciesiołki, sztuki ludowej, kuchni regionalnej, tańca i muzyki karpackiej.

Przeprowadzono 5 warsztatów tematycznych, które umożliwiły praktyczne zapoznanie się z podstawami teoretycznymi i rozwinięcie praktycznych umiejętności zawodowych. W warsztatach brało udział w sumie 51 osób. Dzięki nim szkoła w Łobozewie rozpoczęła regularne zajęcia pozalekcyjne z tkactwa dla dzieci i zainteresowanych mieszkańców; 4 osoby bezrobotne planują rozpocząć produkcję wikliniarską, a dzięki warsztatom tradycyjnej ciesiołki, uczestniczący w nich stolarze rozszerzyli swoją ofertę o wykonywanie tradycyjnych gontów i budowę wiat z charakterystycznymi dla regionu „zaciosami” bojkowskimi. Tradycyjne potrawy bojkowskie i łemkowskie wejdą do oferty gastronomicznej regionu. Ważnym aspektem było też wykorzystywanie lokalnych surowców: tj. wikliny, wełny, płodów rolnych. Uczestnicy warsztatów będą mogli zaprezentować swoje umiejętności i produkty podczas IV Jarmarku Folkowego „Bojkowiana”, który odbędzie się w dniach 20-21 lipca w Ustrzykach Dolnych.

Podtrzymanie zanikających tradycji ludowych przyczyni się do wzbogacenia oferty turystycznej Bieszczadów i pobudzenia wymiany międzykulturowej. Towarzystwo „Bojkowiana” zaplanowało też dalszą inwentaryzację ginących zawodów, obrzędów i zwyczajów oraz opracowanie przewodnika turystycznego. Planowane jest również propagowanie ginących zawodów i organizowanie kolejnych warsztatów z innych dziedzin rzemiosła i sztuki, w tym: odtworzenie i szycie bojkowskich i łemkowskich tradycyjnych ubiorów, oraz pomoc w promocji tradycyjnych produktów.

Partnerzy projektu: Partnerstwo „Zielone Bieszczady”; Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej w Lesku; Ustrzycki Dom Kultury; Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Oddział w Michniowcu; Szkoła Podstawowa w Łobozewie; Nadejsański Park Krajobrazowy.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	18.085,39
Inne źródła finansowania	6.150,00
Całkowity koszt projektu	24.235,39

Kontakt:

Bieszczadzkie Towarzystwo Folkowe „Bojkowiana”
ul. Przemysłowa 22; 38-700 Ustrzyki Dolne;
Tel. 0 600 917 863; Tel./fax. 013 461 28 16;
e-mail: bojkowiana@wp.pl

Osoba odpowiedzialna:
Marek Sabara

Przypadek 6

Przyjazna Bóbrka

Realizator: Stowarzyszenie Agroturystyczne „Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne Bieszczady”.

Problem: Bóbrka, wieś tradycyjnie rolnicza, boryka się z typowymi problemami terenów wiejskich związanych z upadkiem rolnictwa, bezrobociem i zaniedbaną infrastrukturą. Jest to jednocześnie miejsce wyróżniające się dobrymi warunkami do rozwoju turystyki wiejskiej i aktywnej, a mieszkańcy szczytą się licznymi talentami rzemieślniczymi, takimi jak np. wikliniarstwo czy bibułkarstwo. Rozwija się tu agroturystyka, brak jej jednak infrastruktury: szlaków rowerowych, ścieżek spacerowych, tablic informacyjnych. Niezagospodarowane jest również miejscowe nabrzeże Zalewu Myczkowieckiego.

Cel: Misją projektu jest rozwój turystyczny Bóbrki, przede wszystkim zagospodarowanie terenu przy Zalewie Myczkowieckim oraz rozbudowanie infrastruktury informacyjnej.

Realizacja i osiągnięte wyniki: W ramach realizacji projektu grupa ponad 60 mieszkańców zajęła się zagospodarowaniem terenu przy Zalewie Myczkowieckim. Miejsce zostało odkrzaczone i wyplantowane, częściowo ogrodzone i oznakowane. Wyżwirowano alejki i parking, ustawiono ławeczki i toaletę ekologiczną. Wybudowano i zamocowano molo, które będzie też pełnić okazjonalnie funkcję teatru na wodzie. Postawiono domek z przeznaczeniem na punkt informacji turystycznej i recepcję przystani. Przed przystąpieniem do prac zorganizowano 3 spotkania z mieszkańcami prezentujące projekt „Przyjazna Bóbrka” i zachęcające do włączenia się do jego realizacji, a wspólna praca była świetną okazją do integracji, której najlepszym wyrazem jest decyzja o powołaniu lokalnego stowarzyszenia „Przyjazna Bóbrka”. W ramach projektu, wspólnie z Fundacją „Orelec-GALA” rozwijano aktywność promocyjną poprzez organizowanie cyklicznych imprez: VII Bieszczadzkiej Biesiady Teatralnej i II Biesiady Regionalnej. O przyszłości projektu bardzo dobrze świadczy zainteresowanie turystów Bóbrką podczas okresu długiego weekendu majowego, kiedy to we wszystkich kwaterach agroturystycznych i pokojach gościnnych zabrakło miejsc noclegowych. Zrealizowany projekt jest partnerską inicjatywą na szlaku „Zielony rower: Greenway Karpaty Wschodnie”.

Liderzy z Bóbrki nakreślili już konkretne plany dalszych działań, a wśród nich znalazła się organizacja imprezy pn. „Bibułkalia”, połączonej z otwarciem przystani oraz pleneru rzeźbiarskiego „Tradycja dla przyszłości”, w wyniku której w Bóbrce stanie 8 rzeźb nawiązujących do legend i podań bieszczadzkich, dzięki czemu powstanie pierwsza w Polsce wiejska Galeria Rzeźb Przydrożnych. Dzięki uzyskaniu przez Ochotniczą Straż Pożarną w Bóbrce dotacji od Fundacji Wspomagania Wsi będzie można wypracować ofertę dla szkół i zorganizowanych grup turystów, a dotyczącą organizacji wypraw przyrodniczych dla obserwacji niepowtarzalnej flory i fauny bieszczadzkiej.

Partnerzy projektu: Partnerstwo „Zielone Bieszczady”; Ochotnicza Straż Pożarna w Bóbrce; Urząd Gminy w Solinie; Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej w Lesku; Fundacja „Orelec-GALA”; Parafia w Bóbrce.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	20.000,00	
Inne źródła finansowania	12.838,00	
Całkowity koszt projektu	32.838,00	

Kontakt:

Stowarzyszenie Agroturystyczne „Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne – Bieszczady”
Plac Pułaskiego 1; 38-600 Lesko; Tel. 013 469 80 10

Osoba odpowiedzialna:

Andrzej Kusz

Przypadek 7

Kamień Leski – naturalnym muzeum przyrody

Realizator: Fundacja "PROBLEM - ALNAR" Oddział Lesko.

Problem: W okolicy Leska znajduje się cenny pomnik przyrody zwany „Kamieniem Leskim”, który stanowi jednocześnie atrakcję turystyczną regionu i swoistą „wizytówkę miasta”, niestety stale dewastowaną i zaśmiecaną przez grupy wycieczkowe.

Cel: Projekt podjęto by zagospodarować teren wokół Kamienia Leskiego oraz zmienić "wewnętrzny system wartości" wolontariuszy, pacjentów Fundacji.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Fundacja „Problem - Alnar”, pracując z osobami chorymi, uzależnionymi i niepełnosprawnymi oraz podlegającą marginalizacji młodzieżą, przeprowadziła prace przy zagospodarowaniu terenu w otulinie Kamienia Leskiego i uczyniła zeń atrakcyjny punkt turystyczny na trasie dziedzictwa „Zielony Rower: Greenway Karpaty Wschodnie”. W projekt zaangażowano dzieci i młodzież z leskiego gimnazjum, pacjentów turnusów czasowo-terapeutycznych ośrodka odwykowego w Uhercach oraz licznych innych wolontariuszy. W programie działań znalazło się oczyszczenie terenu wokół Kamienia Leskiego i stała jego ochrona, uporządkowanie istniejącego parkingu i utworzenie nowego parkingu dla samochodów, rowerów, koni, utworzenie stałego punktu informacyjnego i miniamfiteatru. Teren oznakowano; na zamontowanych tablicach w ciekawy i zabawny sposób zachęca się odwiedzających do szacunku dla przyrody, zachowania porządku i czystości. Najciekawszym aspektem projektu jest zaangażowanie do działań ludzi walczących z uzależnieniem. Dając im możliwość samorealizacji, projekt nie tylko przyczynił się do praktycznej zmiany w terenie, ale też zapewnił najskuteczniejszy środek do rozwiązania ich problemów.

Partnerzy projektu: Partnerstwo „Zielone Bieszczady”; Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Lesku; Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej, Lesko; Ośrodek Odwykowy w Uhercach.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	7.000,00
Inne źródła finansowania	7.000,00
Całkowity koszt projektu	14.000,00

Kontakt:

Fundacja "PROBLEM - ALNAR" Oddział³ Lesko
Ul. Ossolińskich 2/16; 38-600 Lesko,
Tel. 013 469 72 62, 0 503 74 10 31, 0 609 30 66 47; Fax. 013 469 72 62

Osoby odpowiedzialne:

Bogusław Gajos, Agnieszka Mrowiec

Przypadek 8

Szlak dla turystyki konnej – Lesko i okolice

Realizator: Bieszczadzkie Forum Europejskie.

Problem: Bieszczady postrzegane są jako teren atrakcyjny turystycznie, równocześnie brakuje tu infrastruktury dla turystyki aktywnej.

Cel: Zaprojektowanie i oznakowanie szlaku konnego łączącego 6 stadnin koni oraz 5 gospodarstw agroturystycznych.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Bieszczadzkie Forum Europejskie stworzyło produkt turystyczny w oparciu o turystykę konną jako część szlaku „Zielony Rower: Greenway Karpaty Wschodnie”. Oznakowano 40 km szlaku konnego łączącego atrakcyjne zakątki na terenie 5 gmin: Lesko, Olszanica, Lutowiska, Baligród i Solina, z zaplanowanymi miejscami postojowymi i wypasów dla koni oraz specjalistyczną trasę do hipoterapii. W realizacji projektu brało udział 24 wolontariuszy, w tym właściciele pięciu gospodarstw agroturystycznych hodowców koni.

Dla poruszających się po szlaku turystów przygotowano ulotkę z mapą oraz szczegółowe opracowanie szlaku, zawierające też podstawowe informacje przydatne dla turystów konnych. Docelowo sieć tras konnych zostanie poszerzona o pozostałe gminy bieszczadzkie, prowadzone są także rozmowy z partnerami ukraińskimi w ramach Euroregionu Karpaty, w celu stworzenia międzynarodowego szlaku dającego możliwość wymiany koni na granicy.

Partnerzy projektu: Partnerstwo „Zielone Bieszczady”; gospodarstwa agroturystyczne; Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej w Lesku; Urząd Gminy w Olszanic; Urząd Gminy w Solinie; Nadleśnictwo Lutowiska; Nadleśnictwo Baligród; Nadleśnictwo Brzegi Dolne.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	7.000,00
Inne źródła finansowania	2.940,00
Całkowity koszt projektu	9.940,00

Kontakt:

Bieszczadzkie Forum Europejskie
Ul. Jana Pawła II 18b; 38-600 Lesko; Tel. 013 469 83 28

Osoby odpowiedzialne:

Adam Basak, Teresa Bentkowska

Przypadek 9

Jarmark Agroturystyczny

Realizator: Stowarzyszenie Miłośników Konia i Country.

Problem: W Bieszczadach powstały stosunkowo liczne gospodarstwa agroturystyczne, brakuje natomiast narzędzi ich promocji.

Cel: Promocja gospodarstw agroturystycznych, umożliwienie wymiany informacji i tworzenia wspólnej oferty.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Zorganizowano Jarmark agroturystyczny, prezentujący oferty gospodarstw z Bieszczadów. Jarmark odbył się przy okazji imprezy pt. „Bieszczadzki Western” Festiwalu Muzyki Country „CROCK VII 2001”. Jarmark miał na celu aktywizację gospodarstw, umożliwienie im wymiany informacji, poznania się i stworzenia okazji do nawiązania kontaktów między sobą i potencjalnymi klientami oraz do wypracowania wspólnej oferty turystycznej. Tego typu działania są szansą dla gospodarstw agroturystycznych na wyeksponowanie ich oferty.

Konkretnym rezultatem realizacji projektu było też opracowanie koncepcji utworzenia ścieżki turystycznej dla koni huculskich, przy współpracy z bieszczadzkimi gospodarstwami agroturystycznymi i Stowarzyszeniem Galicyjskich Gospodarstw Gościennych. Jarmark będzie cykliczną imprezą, w czasie której będzie się odbywać promocja wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych na terenie Bieszczad.

Partnerzy projektu: gospodarstwa agroturystyczne; Stowarzyszenie Agroturystyczne „Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne Bieszczady”.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	2.100,00	
Inne źródła finansowania	4.340,78	
Całkowity koszt projektu	6.440,78	

Kontakt:

Stowarzyszenie Miłośników Konia i Country
Rynek 16; 38-700 Ustrzyki Dolne; Tel. 013 47 11 130; Fax. 013 47 11 130
e-mail: CROCK@imex.com.pl ; www.imex.com.pl/crock

Osoba odpowiedzialna:

Inka Wieczyńska

POLESIE ZACHODNIE

Projekty lokalne w rejonie Polesia Zachodniego i Doliny Bugu:

Na Polesiu również wdrożono 8 lokalnych inicjatyw oraz 2 wspólne przedsięwzięcia integrujące oddolne projekty z tworzonym tu właśnie Rezerwatem Biosfery „Polesie Zachodnie”. Inicjatywy te opisane są niżej.

Koalicja na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Terenów Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie oraz Korytarzy Ekologicznych Bugu i Prypeci:

Regionalne działania na rzecz zrównoważonego rozwoju w regionie poleskim, skupione były na identyfikowaniu lokalnych partnerów, inspirowaniu oddolnych inicjatyw oraz budowaniu podstaw działania rezerwatu biosfery, mającego nadać regionalny wymiar tym inicjatywom oraz wyznaczyć im kierunek rozwoju w przyszłości. Główne instytucje zainteresowane powołaniem Rezerwatu skupiły się wcześniej w Stowarzyszeniu Poleskim. 19 stycznia 2002 podpisano też we Włodawie Koalicję na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Terenów Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie oraz Korytarzy Ekologicznych Bugu i Prypeci. Akt koalicji podpisali kluczowi w regionie partnerzy instytucjonalni oraz osoby o uznanym tu autorytecie.

Koalicja, której działania koordynuje Stowarzyszenie Poleskie, ma integrować działania na terenie Polesia i w dolinie Bugu. Podstawowymi zagadnieniami, które leżą w sferze zainteresowań i aktywności Koalicji są:

- Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie” – tworzenie „zielonych miejsc pracy”, ochrona przyrody, współpraca transgraniczna, monitorowanie równowagi środowiskowej, gospodarczej i społecznej;
- Trasy dziedzictwa „Szlak gocki Via Inter Mare” (biegnący korytarzem ekologicznym Wisła-Bug-Dniestr) i szlak „Od Dębłina do Pińska” na Polesiu (turystyka etnograficzna);
- Program Szkoły dla Ekorozwoju – tworzenie na bazie szkół ośrodków aktywności społecznej i rozwoju zrównoważonego;
- Rolnictwo ekologiczne.

Przy Stowarzyszeniu Poleskim powołano we Włodawie Ośrodek Zrównoważonego Rozwoju Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie, którego celem jest wspieranie i monitorowanie równowagi środowiskowej, gospodarczej i społecznej regionu. Natomiast lokalnie, w oparciu o realizację oddolnych projektów, powstały: Ośrodek Turystyki Etnograficznej przy szkole w Wyrykach i Ośrodek Rolnictwa Ekologicznego przy szkole w Dolhobrodach oraz Ośrodek Pro-mocji Zrównoważonego Rozwoju przy szkole w Zezulinie, których zadaniem jest inspirowanie i wspieranie praktycznych projektów okolicznych społeczności. Równocześnie nieformalna grupa młodzieży z PGR Kostomłoty oraz członkowie zespołu „Gaudium” – nieformalnej grupy przy szkole podstawowej powołali grupy inicjatywne nowych stowarzyszeń lokalnych, odpowiednio w Kostomłotach i Dubience.

Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie”:

W kwietniu 2002 r. Międzynarodowy Komitet MAB UNESCO podjął decyzję o powołaniu w Polsce Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”. Rezerwat, zainicjowany przez pierwszą w Polsce tej skali inicjatywę społeczną, powstaje dla powiązania rozwoju lokalnego z wykorzystaniem i ochroną miejscowych walorów przyrodniczych i kulturowych. Jego instytucje, głównie Ośrodek Zrównoważonego Rozwoju Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie we Włodawie, oraz wspomniana wyżej Koalicja, staną się trwałymi instrumentami inspirowania i organizacji oddolnych inicjatyw społecznych i lokalnych przedsięwzięć gospodarczych w regionie. Jest to tym ważniejsze, że wspomniane wyżej walory oraz przygraniczne położenie regionu są na razie jedynym poważnym kapitałem tutejszego rozwoju lokalnego. Powołanie Rezerwatu, oraz istnienie tu Poleskiego Parku Narodowego i parków krajobrazowych, daje przygotowanym do tego agendum skuteczny oręż do promocji regionu zarówno na rynkach turystycznych, jak i atestowanej ekologicznie żywności. Powoływane aktualnie, społeczne agendy rezerwatu biosfery są przygotowane i naturalnie predestynowane do pełnienia właśnie takiej roli.

Inicjatywy Greenways:

Szukając wspólnego mianownika dla opisywanych niżej projektów lokalnych i wojewódzkiego programu budowania tras rowerowych (inspirowanego głównie przez Aldona Dzieciola, byłego wicedyrektora z Urzędu Marszałkowskiego), zrodziła się inicjatywa włączenia regionalnych tras do rodziny tras dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego Greenways for Central Europe. Opracowano na tej podstawie koncepcję: „Szlaku gockiego: Via Inter

Mare”, biegnącego korytarzem ekologicznym Wisła-Bug-Dniestr (z pierwszym etapem realizowanym na odcinku Lwów - Drohiczyn) oraz równoleżnikowej trasy „Od Dębłina do Pińska”, łączącej te dwie miejscowości korytarzem ekologicznym od Wisły, wzdłuż Wieprza, poprzez Polesie, a następnie wzdłuż Prypeci.

Szkoły dla Ekorozwoju:

Jednymi z najważniejszych partnerów lokalnych na Polesiu są nauczyciele. Są autorami wielu cennych inicjatyw. Poza szkołami, które uczestniczyły w inicjatywach PIW, 33 szkoły poleskie podjęły się przygotowania do realizacji małych, praktycznych działań związanych z gospodarką odpadami, wodą, energią oraz ochroną przyrody. Włączyły się tym samym do ogólnopolskiego programu, realizowanego przez FPS we współpracy z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska. Jego celem jest angażowanie dzieci, nauczycieli, rodziców i innych lokalnych partnerów w kształtowanie roli szkoły jako ośrodka edukacji środowiskowej, domu kultury, lokalnego inkubatora przedsiębiorczości, centrum energii odnawialnej itp. Kolejne szkoły mogą więc pójść śladem Dołhobrodów, Wyryk i Zezulina. By lepiej wykorzystać szansę, Ekologiczny Klub UNESCO podjął się regionalnej koordynacji programu „Szkoły dla Ekorozwoju”, wspierając ich działania i organizując regionalną sieć szkolnych ośrodków rozwoju zrównoważonego.

Wyzwania Polesia Zachodniego w roku 2002-2003

Na Polesiu zapoczątkowano dopiero rozwój aktywności lokalnej oraz zapewnienie miejsca oddolnych inicjatyw w rozwoju regionu. Tworzenie lokalnych organizacji pozarządowych oraz wspólnot regionalnych i ich przedsięwzięć otwiera dopiero drogę do wykorzystania szansy jaką stwarza powołanie tu Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery. Głównym wyzwaniem jest teraz niedopuszczenie do zmarnowania wyzwolonej energii społecznej, szczególnie skupionej w 36 inicjatywach, których nie udało się dotąd doprowadzić do realizacji. Dlatego głównym priorytetem dla tego regionu jest dalsze „organiczne” wspieranie lokalnych inicjatyw – zarówno nowych, tych zidentyfikowanych wcześniej jak i dalsze wspieranie przedstawionych wyżej ośrodków aktywności społecznej, aż do zapewnienia im samodzielności merytorycznej i organizacyjnej.

Ponadto ważne jest tu także:

- Wykreowanie kolejnych liderów poprzez realizację projektów odpowiadających na potrzeby lokalne. Stałe poszerzanie wspólnoty ludzi aktywnych.
- Wspieranie powstawania wiejskich organizacji pozarządowych we wsiach Polesia.
- Doprowadzenie do poszerzenia Koalicji na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Terenów Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie oraz Korytarzy Ekologicznych Bugu i Prypeci” o partnerów lokalnych, autorów oddolnych inicjatyw i zapewnienie im tym samym udziału w decyzjach wspólnoty.
- Poprawienie sprawności organizacyjnej koalicji jako partnerstwa trzech sektorów, zwłaszcza zwiększenie w nim roli sektora biznesu.
- Rozwój Ośrodka Zrównoważonego Rozwoju Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie we Włodawie, jako centrum koordynacji i wspierania inicjatyw lokalnych oraz ich promocji na zewnątrz.
- Rozpoczęcie realizacji markowego produktu „Via Inter Mare” w wymiarze międzynarodowym.
- Uwzględnienie działań lokalnych i transgranicznego charakteru gospodarki Polesia Zachodniego w inicjatywach Rządu Polskiego.

Przypadek 10

Stanica w Kostomłotach

Realizator: Parafia Neounicka w Kostomłotach i nieformalna grupa młodzieży z byłego PGR Kostomłoty.

Problem: Kostomłoty to niewielka, popegierowska miejscowość nad Bugiem. Stanowi ona ważny ośrodek dla neounitów z Polski i Białorusi. Mimo że do miejscowej cerkwi oraz sąsiednich sanktuarium katolickiego w Kodniu oraz prawosławnego monasteru w Jabłecznej przyjeżdża rokrocznie ok. 40-60 tys. pielgrzymów, miejscowość niewiele na tym korzysta. Brak tu bowiem jakiegokolwiek bazy noclegowej i gastronomicznej ani usług.

Cel: Misją projektu jest stworzenie stancy, w której kilkuset turystów rocznie otrzyma nocleg, a młodzi ludzie z PGR-u zajmą się informacją turystyczną.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Młodzież z byłego PGR-u, skupiona wokół Ojca Archimandryty Romana Piętki, wykonała parking, a następnie przeprowadziła prace adaptacyjne w jednym dwóch drewnianych budynków dla potrzeb stancy turystycznej. W pracach brała udział ponad dwudziestoosobowa grupa młodych ludzi. Uczestniczyli oni również w licznych wyjazdach szkoleniowych, zdobywając wiedzę i umiejętności potrzebne do prowadzenia dalszej działalności. 2 czerwca, Ks. Kard. Józef Glemp poświęcił budynek stancy przy okazji aktu poświęcenia odremontowanej cerkwi unickiej w Kostomłotach. Stanica będzie spełniać zarówno funkcje bazy noclegowej miejscowego sanktuarium, jak i punktu informacji i usług turystycznych (np. przewodnickich) na turystycznym szlaku korytarza Bugu.

Obecnie planowane jest przygotowanie materiałów promocyjnych w wyposażenie punktu informacji turystycznej w foldery, mapy, publikacje i sprzedaż tam wyrobów miejscowego rzemiosła. Podjęto też rozmowy nad sformalizowaniem działań grupy młodych liderów i powołania miejscowego stowarzyszenia. Inicjatywa została uznana za najciekawszy projekt realizowany na Polesiu przez uczestników konferencji podsumowującej Program Aktywizacji Społeczności Wiejskich: Grupy Partnerskie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju.

Partnerzy projektu: Ekologiczny Klub UNESCO.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	15.000,00
Inne źródła finansowania	34.723,20
Całkowity koszt projektu	49.723,20

Kontakt:

Parafia Neounicka i nieformalna grupa młodzieży z byłego PGR Kostomłoty.
Kostomłoty 15; 21-509 Kodeń; Tel./fax. 083 357 52 27
e-mail: Parafia_Unicka_Kostomloty@siedlce_opoka.org.pl

Osoba odpowiedzialna:

Michał Pucer

Przypadek 11

Meandry Giełczewki

Realizator: Zespół Szkół w Piaskach.

Problem: Cztery gminy: Piaski, Trawniki, Krzczonów i Rybczewice leżą w dolinie malowniczo meandrującej rzeki Giełczewki. Mimo posiadanego potencjału brak jest tam infrastruktury dla turystyki przyjaznej środowisku. Z drugiej strony obserwuje się w tych gminach zagrożenie młodzieży patologią społeczną oraz brak wiedzy na temat walorów przyrodniczych i kulturowych swojej okolicy.

Cele: Celem projektu jest zinwentaryzowanie zasobów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego wzdłuż rzeki Giełczewka pod kątem stworzenia tu trasy rowerowej oraz jej oznakowanie, jako załączka równoleżnikowej, regionalnej trasy „Od Dębłina do Pińska”, projektowanej wzdłuż korytarza ekologicznego biegnącego od Wisły, poprzez Wieprz i Polesie do Prypeci.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Z inicjatywy Zespołu Szkół w Piaskach zespolono wysiłki mieszkańców 4 gmin, żeby wspólnie zaprojektować i oznakować trasę rowerową prezentującą najciekawsze miejsca regionu. W celu stworzenia prawdziwie atrakcyjnego szlaku, prze-prowadzono w terenie inwentaryzację miejscowych walorów, organizując wycieczki i przejazdy rowerowe po miejscach leżących na potencjalnej trasie szlaku. W rezultacie powstała 60 km trasa rowerowa, która stanie się częścią regionalnego szlaku dziedzictwa kulturowego pn. „Od Dębłina do Pińska”, biegnącego równoleżnikowo od Dębłina do Pińska wzdłuż korytarza ekologicznego łączącego Wisłę – poprzez Wieprz i Polesie z Prypecią, m.in. przez atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny wzdłuż rzeki Giełczewki. W realizacji projektu brało udział 46 osób, w tym 40 uczniów miejscowych szkół. Realizację projektu zakończyła organizacja wystawy prac fotograficznych, prezentujących najpiękniejsze zakątki wzdłuż trasy, zorganizowana w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Piaskach. Projekt będzie kontynuowany realizatorzy zadają o utrzymanie i konserwację szlaków, sieć będzie stale poszerzana, jak również planowane jest budowanie w oparciu o szlak produktu turystycznego, z ofertą noclegową i gastronomiczną.

Partnerzy projektu: Ekologiczny Klub UNESCO; Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Piaskach; Urząd Miasta i Gminy w Piaskach; Urząd Gminy Trawniki; Urząd Gminy Rybczewice; Urząd Gminy Krzczonów; Szkoła Podstawowa w Krzczonowie; Powiatowy Zarząd Dróg w Świdnicy.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	3.500,00
Inne źródła finansowania	9.750,00
Całkowity koszt projektu	13.250,00

Kontakt:

Zespół Szkół w Piaskach
ul. Partyzantów 19; 21-050 Piaski; Tel. 081 58 21 001; Tel./fax. 081 58 21 123

Osoba odpowiedzialna:

Tadeusz Bednarczyk

Przypadek 12

Naturalne środowisko przyrodnicze ważnym elementem zrównoważonego rozwoju

Realizator: Stowarzyszenie ds. Rozwoju Gminy Mirce „RG Mirce” w Mirczu.

Cel: Celem projektu jest przywrócenie stanu naturalnego wyspy na Bugu oraz zrównoważony rozwój okolic Kryłowa, gm. Mirce.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Projekt objął trzy sołectwa: Kryłów, Kryłów-Kolonia i Prehoryle.

W realizację działań w terenie zaangażowało się 435 osób, w tym ponad 300 dzieci i młodzieży z okolicznych szkół. W toku prac oczyszczono teren i utworzono elementy zaplecza turystycznego: ścieżki, trasy oraz system informacji wizualnej. Przygotowano ponadto Nadbużański Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy przy szkole w Kryłowie. Podjęte praktyczne działania stanowią wstęp wdrożenia idei zrównoważonego rozwoju na terenach nadbużańskich oraz nadania okolicy Kryłowa roli ośrodka aktywności lokalnej o znaczeniu lokalnym, regionalnym i międzynarodowym.

Praktycznym działaniom towarzyszyły szkolenia i warsztaty ukierunkowane na poprawę świadomości ekologicznej i podniesienie wiedzy na temat historii i kultury regionu. Uczestniczyło w nich ponad 350 mieszkańców wsi. Bezpośredni udział Kryłowian w pracach na rzecz lokalnego dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego oraz współpracy regionalnej i międzynarodowej służy zacieśnianiu więzi i integracji społeczności, a podjęte działania stworzyły warunki dla dalszej współpracy wykonawców tego projektu.

Podniesie atrakcyjności turystycznej poprzez stworzenie małej infrastruktury i, wyposażonego w bazę noclegową, szkolnego ośrodka szkoleniowo-wypoczynkowego przyczyniło się do wzrostu zainteresowania turystycznego tym terenem. Szczególnie dotyczy to wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych, które powstały m.in. dzięki działalności Gminnego Centrum Informacji wśród miejscowych, zagrożonych bezrobociem kobiet. Projekt jest przykładem na to, iż ochrona i ukazanie dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego regionu może stymulować zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

Partnerzy projektu: Gminne Centrum Informacji i Współpracy Gospodarczej w Mirczu; Szkoła Podstawowa w Kryłowie; Gimnazjum w Mirczu; Ekologiczny Klub UNESCO.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	20.036,85
Inne źródła finansowania	66.077,96
Całkowity koszt projektu	86.114,81

Kontakt:

Stowarzyszenie ds. Rozwoju Gminy Mirce „RG Mirce” w Mirczu
ul. Kryłowska 20; 22-530 Mirce; Tel. 084 65 19 062; Tel./fax. 084 65 19 038
e-mail: mirce@zgwrp.org.pl

Osoba odpowiedzialna:

Bogusława Pisiewicz

Przypadek 13

Wskrzeszenie zaginionych zawodów – garncarstwo na Polesiu

Realizator: Zespół Szkół nr 4 w Lublinie oraz Skansen w Holi.

Cel: Celem projektu jest odrodzenie garncarstwa w dawnych jego ośrodkach na Polesiu: Sławatyczach, Rossoszu i Sawinie.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Wysiłkiem Piotra Skiby, nauczyciela z Lublina, Towarzystwa Miłośników Skansenu w Holi oraz kilku miejscowych szkół podjęto odrodzenie garncarstwa w dawnych jego ośrodkach: Holi, Sławatyczach, Rossoszu i Sawinie. Przeprowadzono warsztaty ekologiczno-garncarskie dla grupy 30 dzieci i 15 osób dorosłych w skansenie w Holi, wybudowano piece ziemne oraz zakupiono piec elektryczny do wypału i ekologicznego, tradycyjnego szkliwienia naczyń, który udostępniony jest uczestnikom projektu i garncarzom w patronującej przedsięwzięciu szkole lubelskiej.

Idea integracji lokalnego środowiska wokół szkoły, skansenu w Holi, ośrodków garncarstwa, a co za tym idzie edukacja i promocja terenu po-przez turystykę i produkt lokalny stanowi ważny krok w stronę zrównoważonego rozwoju. W uczestniczących w warsztatach szkołach powstały ekologiczno-garncarskie lub garncarskie koła zainteresowań, które kontynuują zajęcia z dziećmi. Rozważa się także pomysł zaproszenia do warsztatów zainteresowanych osób bezrobotnych. Planowane są też kolejne wspólne warsztaty garncarskie szkół – partnerów projektu.

Partnerzy projektu: Skansen w Holi; Towarzystwo Miłośników Skansenu w Holi; Szkoła Podstawowa w Sławatyczu; Szkoła Podstawowa w Sawinie; Szkoła Podstawowa w Rossoszu; Ekologiczny Klub UNESCO.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	19.700,00
Inne źródła finansowania	3.500,00
Całkowity koszt projektu	23.200,00

Kontakt:

Zespół Szkół nr 4
ul. Bronowicka 21; 20-301 Lublin; Tel. 081 74 61 407; Fax. 081 74 64 149

Osoba odpowiedzialna:
Piotr Skiba

Przypadek 14

Wyrykowskie obyczaje

Realizator: Zespół Szkół w Wyrykach.

Problem: Wyryki to miejsce szczególne na mapie Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie. We wsi zachowała się bogata tradycja ludowa, mieszkają tam rzemieślnicy, artyści ludowi, twórcy produktów lokalnych. We wsi zachowało się też bogate dziedzictwo materialne: budowle drewniane – domy, cha-ty, kapliczki, studnie z żurawiem, tradycyjne sprzęty gospodarstwa domowego, trzy drewniane wiatraki. Zasoby te nie są jednak postrzegane jako potencjalne źródło dochodów, starsze pokolenia nie znajdują wśród dzieci i młodzieży następców. Zjawisku temu towarzyszy wysokie bezrobocie i patologie społeczne.

Cel: Celem było zachowanie i propagowanie lokalnych tradycji i ginącego, typowego dla Polesia rzemiosła, zdobycie praktycznych umiejętności oraz tworzenie mechanizmów promocji i marketingu wyrobów rękodzieła i sztuki ludowej oraz dziedzictwa regionalnej kuchni.

Realizacja i osiągnięte wyniki: W ramach projektu twórcy ludowi przeprowadzili z dziećmi i młodzieżą (w sumie 50 osób) warsztaty z zakresu plecionkarstwa, tkactwa, przedziałnictwa, haftu i przyrządzania potraw lokalnych. Odbyły się też zajęcia z tradycyjnych poleskich obrzędów – z nauką pieśni i tańca. Nabyte umiejętności oraz efekty pracy młodych twórców zostały zaprezentowane w dniach 2-3 maja podczas Jarmarku Ekologicznego we Włodawie, który towarzyszył obchodom Drugich Dni Bugu pod hasłem „Społeczeństwo obywatelskie przeciw bezradności”. Imprezę zaszczycili m.in. były premier Jerzy Buzek i Rzecznik Praw Obywatelskich Prof. Andrzej Zoll. Dla lokalnych twórców była to ogromna promocja, a także dowartościowanie działalności.

Podjęte prace będą kontynuowane – nawiązano m.in. stałą współpracę ze skansenem w Holi. W wyniku realizacji projektu i ze względu na aktywną działalność szkoły na rzecz zachowania dziedzictwa Polesia, Wyryki zostały wybrane na Centrum Turystyki Etnograficznej w Rezerwacie Biosfery Polesie Zachodnie.

Ważnym osiągnięciem projektu jest zainteresowanie i włączenie młodzieży w czynną ochronę i zachowanie lokalnych wartości poprzez przekazywanie młodym ludziom tradycyjnych umiejętności, „terminowania u mistrzów ginących zawodów”, co pozwoli w przyszłości stworzyć na ich bazie przyjazne dla środowiska miejsca pracy, a tym samym zatrzymać ich w regionie.

Partnerzy projektu: Koło Gospodyń Wiejskich z Wyryk; Skansen w Holi; Muzeum Pojezierza

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	7.000,00
Inne źródła finansowania	4.500,00
Całkowity koszt projektu	11.500,00

Kontakt:

Zespół Szkół w Wyrykach
Wyryki Połud 20; 22-205 Wyryki; Tel. 082 59 13 006

Osoba odpowiedzialna:

Mirosława Rosolińska

Przypadek 15

Szkoła jako centrum ekologiczne i turystyczne w Rezerwacie Biosfery Polesie Zachodnie

Realizator: Szkoła Podstawowa w Dołhobrodach.

Problem: Motywacją do podjęcia projektu stanowiła chęć wykorzystania walorów przyrodniczo-kulturowych i turystycznych w ekorozwoju Dołhobrodów, szczególnie rozwinięcia w miejscowej szkole centrum ekologicznego i turystycznego na potrzeby regionu. Szkoła posiadała już zaplecze noclegowe, jednak do pełnienia funkcji schroniska młodzieżowego brakowało jej możliwości zapewnienia wyżywienia gości. Innym problemem był brak aktywności i współpracy mieszkańców wsi.

Cel: Stworzenie przy szkole centrum ekologiczno-turystycznego o dodatkowym profilu rolnictwa ekologicznego.

Realizacja i osiągnięte wyniki: W ramach projektu przystosowano jedno z pomieszczeń na stołówkę, która została też odpowiednio wyposażona. Zagospodarowano ponadto pomieszczenie na bazę informatyczną, które pełni też funkcję dostępnej dla mieszkańców kafejki internetowej. Szkoła podjęła się zadania promocji wśród mieszkańców rolnictwa ekologicznego, które może stanowić poważną szansę dla rozwoju regionu. Przeprowadzono z zainteresowanymi mieszkańcami 2 szkolenia na temat warunków tworzenia i prowadzenia gospodarstw ekologicznych, standardów w produkcji metodami ekologicznymi, sposobów uzyskiwania atestów, znaczenia rozwoju rolnictwa ekologicznego dla ochrony rezerwatu biosfery. Szkolenie połączone było z prezentacją gospodarstwa ekologicznego. Zawiązała się lokalna koalicja, składająca się z najaktywniejszych mieszkańców i powołana dla wspólnego rozwiązywania ważnych problemów. trzymać ich w regionie.

Działania, w realizacji których uczestniczyło około 70 osób, pozwoliło rozszerzenie podstawowej funkcji szkoły o dwa ważne lokalnie zadania. Pierwszym jest utworzenie tu Centrum Rolnictwa Ekologicznego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie, które przygotowało już folder promujący rozwój ekologicznych metod gospodarowania. Kolejnym jest prowadzenie ośrodka edukacyjno-turystycznego, które stanie się węzłem na tworzonym międzynarodowym szlaku „Od Lwowa do Drohiczyna przez Polesie i Podlasie” (Szlak „Via Inter Mare”).

Osiągnięcie zaplanowanych rezultatów i poczucie odniesionego sukcesu wywołało chęć dalszych działań. Zaplanowano m.in. wykorzystanie unikatowej bioróżnorodności doliny Bugu do utworzenia ścieżek turystycznych, tras rowerowych. Rozwinięta zostanie działalność Centrum Rolnictwa Ekologicznego poprzez stałą pomoc szkoleniową i doradczą dla zainteresowanych produkcją zdrowiej żywności rolników. Planuje się też likwidację „dzikich wysypisk” śmieci.

Partnerzy projektu: Sołectwo wsi Dołhobrody; Rada Rodziców przy szkole w Dołhobrodach; Wiejski Dom Kultury w Dołhobrodach; Zarząd Gminy Hanna; Ekologiczny Klub UNESCO.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	7.002,88
Inne źródła finansowania	6.350,00
Całkowity koszt projektu	13.352,88

Kontakt:

Szkoła Podstawowa w Dołhobrodach
22-220 Hanna; Tel. 083 379 90 07; Fax. 083 379 80 03

Osoba odpowiedzialna:

Antoni Matczuk

Przypadek 16

Edukacja ekologiczno-regionalna w naszym regionie

Realizator: Szkoła Podstawowa w Zezulinie.

Problem: Głównym problemem Zezulina jest bardzo niewielkie dotąd wykorzystanie miejscowych walorów przyrodniczych do rozwoju oraz brak aktywności i współpracy mieszkańców wsi.

Cel: Celem projektu było zaktywizowanie społeczności lokalnej poprzez zaangażowanie w tworzenie trasy rowerowej i budowanie wokół niej produktu turystycznego bazującego na lokalnych zasobach przyrodniczo-kulturowych.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Grupa osób, skupiona wokół szkoły podstawowej w Zezulinie, wykorzystwała proces projektowania trasy rowerowej i przygotowywania lokalnej oferty turystycznej jako narzędzie aktywizowania innych mieszkańców wsi. Przeprowadzono dla nich kurs małej gastronomii i kursy komputerowe, zorganizowano III Forum Inicjatyw Społecznych „Wieś polska a Unia Europejska”. Wiele miejsca w projekcie poświęcono na ochronę i rewitalizację tradycji i kultury regionu, m.in. poprzez organizację festynu pt. „Zdrowa żywność kuchnia naszych Dziadków” (24.05.2002) oraz konkursów „Wieś dzisiaj i moich Dziadków w fotografii” oraz „Wywiad z najstarszym członkiem rodziny/mieszkańcem wsi”.

Efekty konkursów prezentowane były w Urzędzie Gminy Ludwin oraz w szkołach podstawowych w Zezulinie, Ludwinie, Dratowie i Pia-secznie. Dzięki współpracy różnych środowisk udało się opracować koncepcję trasy rowerowej, przebiegającej przez gminę Ludwin, w oparciu o przeprowadzoną inwentaryzację zasobów w terenie. Trasa ta będzie odcinkiem tworzonego szlaku dziedzictwa pn. „Od Dęblina do Pińska”, biegnącego równoleżnikowo wzdłuż korytarza ekologicznego łączącego Wisłę, poprzez Wieprz i Polesie z Prypecią. W perspektywie planuje się wytyczenie szlaku rowerowego, zgodnie z przyjętą koncepcją, współpracę w tym zakresie z sąsiednimi gminami, opracowanie folderu, mapy turystycznej i biuletynu informacyjnego oraz opracowanie atlasu rodzimych roślin, występujących na terenie Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie.

Szkoła będzie kontynuowała działania szkoleniowe i doradcze dla mieszkańców, pełniąc funkcje lokalnego Ośrodka Aktywizacji i Promocji Zrównoważonego Rozwoju.

Partnerzy projektu: Urząd Gminy Ludwin; Park Krajobrazowy Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego; Szkoła Podstawowa w Dratowie; Szkoła Podstawowa w Ludwinie; Szkoła Podstawowa w Piasecznie; Gimnazjum Publiczne w Ludwinie; Stowarzyszenie „Wieś Ziółków – naszą szansą”; Koło Gospodyń Wiejskich w Zezulinie; Ekologiczny Klub UNESCO.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	6.966,53
Inne źródła finansowania	12.180,00
Całkowity koszt projektu	19.146,53

Kontakt:

Szkoła Podstawowa w Zezulinie; Zezulin; 21-075 Ludwin; Tel./fax. 081 75 70 006;

Osoba odpowiedzialna: Ewa Banaś-Zadorożny, Joanna Gaşior

Przypadek 17

Odbudowa zabytkowego cmentarza

Realizator: Samorząd Mieszkańców Wsi Wereszczyn, za pośrednictwem Urzędu Gminy Urszulin.

Problem: We wsi Wereszczyn, znajdującej się na terenie Poleskiego Parku Narodowego, zachował się zabytkowy kościół i cmentarz z cennym drzewostanem, stanowiący podstawową atrakcję wsi.

Ze względu na wieloletnie zaniedbania cmentarz niszczał i nie nadawał się do zwiedzania.

Cel: Przygotowanie cmentarza i kościoła do zwiedzania oraz rozwój ekoturystyki.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Inicjatorami projektu byli mieszkańcy wsi Wereszczyn. Motywacją do podjęcia działań była świadomość ogromnej wartości kościoła i cmentarza i równocześnie postępująca degradacja tego ostatniego, stanowiącego bezcenne świadectwo historii wsi i regionu. Przeprowadzono prace porządkowe na cmentarzu, prace pielęgnacyjno-konserwatorskie kilkusetletnich lip oraz prace remontowe, zmierzające do lepszego udostępnienia cmentarza zwiedzającym. Zbudowano chodnik i ścieżki spacerowe. Przygotowano prospekt informacyjny na temat zabytków Wereszczyna i jego bogatej historii.

Za jeden z najważniejszych sukcesów projektu jego realizatorzy uznają „aktywizację społeczności wsi Wereszczyn oraz zainteresowanie mieszkańców okolicznych wiosek”. Planowane są dalsze wspólne działania, zachęconych pierwszym sukcesem mieszkańców w pierwszym rządzie utworzenie trasy turystycznej, budowa zadaszeń i zaangażowanie w prace konserwatorskie zabytkowych grobowców.

Partnerzy projektu: Urząd Gminy Urszulin; Ochotnicza Straż Pożarna; Ekologiczny Klub UNESCO.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	6.941,67
Inne źródła finansowania	10.999,00
Całkowity koszt projektu	17.940,67

Kontakt:

Samorząd Mieszkańców Wsi Wereszczyn, przez Urząd Gminy Urszulin
Ul. Kwiatowa 35; 22-234 Urszulin; Tel./fax. 081 75 70 006

Osoba odpowiedzialna:

Roman Wawrzycki

POMORZE ŚRODKOWE

Projekty lokalne w rejonie Naszyjnika Północy:

Na Pomorzu wdrożono 8 lokalnych inicjatyw. Ich opis znajduje się na następnych stronach niniejszego tomu.

Porozumienie „Naszyjnik Północny”:

Porozumienie „Naszyjnik Północny” zostało zawiązane przez przedstawicieli ponad 30-tu różnych środowisk z regionu, reprezentujących samorząd, organizacje społeczne, agendy rządowe i firmy z 8 „granicznych” powiatów północno-zachodnich województw. U podłoża powołania Porozumienia leżały wspólne problemy rozwojowe: wysokie bezrobocie, niska przedsiębiorczość, upadek lokalnego rolnictwa, działającego przede wszystkim w oparciu o PGR-y, niska aktywność i kompetencje zawodowe mieszkańców, wola szerokiej współpracy przy rozwiązywaniu problemów i realizacji jednej wizji rozwoju.

W wyniku realizacji PIW koalicja ta została ukształtowana jako realna wspólnota inicjatyw lokalnych, dająca im bezpośrednie wsparcie w realizacji projektów, a przede wszystkim umożliwiającą łączenie pojedynczych inicjatyw w większe całości. Powstały zespoły tematyczne, określające kierunki wspólnych działań w najbliższym okresie, a kierowane często przez lokalnych liderów:

1. Zespół GREENWAYS „Naszyjnik Północny” – Wędrówki Śladami Przodków
2. Zespół Edukacyjno-Szkolny
3. Zespół „Młodzież”
4. Zespół Pobudzania Przedsiębiorczości, „Marka Lokalna”
5. Zespół Pożyczkowo-Gwarancyjny
6. Zespół Czystego Biznesu
7. Zespół Partnerskiej Wymiany Wolontariuszy

Na bazie tych zespołów organizowane są regionalne projekty, takie jak: Marka lokalna „Naszyjnik Północny”, GREENWAYS „Naszyjnik Północny”, Szkoły dla Ekorozwoju. Porozumienie działa jako szeroka koalicja różnych partnerów. Równocześnie powoływana jest właśnie fundacja, która będzie sekretariatem Porozumienia. Duże wspólne projekty i wspólny fundraising będzie się odbywał za pośrednictwem fundacji. W zebraniu założycielskim uczestniczyło ok. 40 osób. Także obecnie, dzięki realizacji inicjatyw PIW, powstanie nowe stowarzyszenie mieszkańców wsi Lipka oraz zostanie reaktywowana Ochotnicza Straż Pożarna w Starym Gronowie.

GREENWAYS „Naszyjnik Północny” – Wędrówki Śladami Przodków:

Powstaje koncepcja regionalnego szlaku dziedzictwa przyrodniczo - kulturowego „Wędrówki śladami przodków”, tworzona w oparciu o metodykę programu FPS Greenways. Realizowane w ramach PIW inicjatywy stanowią podstawę tworzonej trasy, stanowiąc punkty, na których ma być budowana atrakcyjność produktu turystycznego. Przygotowana szczegółowa koncepcja przebiegu trasy będzie podstawą aplikowania o środki na przygotowanie projektu technicznego i wdrożenie.

Marka lokalna „Naszyjnik Północny”:

Przygotowane są zasady funkcjonowania marki parasolowej dla produktów lokalnych z terenu „Naszyjnika Północny”. W procesie jej tworzenia uczestniczyli lokalni producenci, w tym realizatorzy przedsięwzięć w ramach PIW (witki brzożowe, linia ekologicznego przemiału zbóż). Warsztaty prowadzone były przez specjalistę Jakuba Czekaja z Centrum Nowego Produktu w Warszawie. Tematowi promocji produktów lokalnych było poświęcone spotkanie partnerów programu „Jakość życia na wsi”, realizowanego przez FPS wspólnie z partnerami z Czech, Węgier i Słowacji oraz Niemiec w ramach dofinansowania przez Deutsche Bundesstiftung Umwelt. „Naszyjnik Północny” jest jednym z mikroregionów uczestniczących w programie. Spotkanie miało miejsce w Luhacovicach w

Białych Karpatach (Czechy) i było okazją do prezentacji działań i osiągnięć, wymiany doświadczeń i dyskusji nad skutecznymi metodami promocji i marketingu lokalnych produktów.

W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele „Naszyjnika Północy”.

Szkoły dla ekorozwoju:

41 szkół pomorskich podjęło wyzwanie odzyskania swojej dawnej kulturotwórczej roli poprzez małe praktyczne działania związane z gospodarką odpadami, wodą

i energią. Angażując dzieci, nauczycieli i rodziców szkoły próbują stać się ośrodkiem edukacji środowiskowej, domem kultury, lokalnym inkubatorem przedsiębiorczości, centrum energii odnawialnej i przyjąć szereg innych funkcji ważnych dla zrównoważonego rozwoju.

Wyzwania Naszyjnika Północy w roku 2002

- Wykreowanie kolejnych liderów poprzez realizację projektów odpowiadających na potrzeby lokalne. Stałe poszerzanie wspólnoty ludzi aktywnych.
- Wspieranie powstawania wiejskich organizacji pozarządowych we wsiach Pomorza.
- Zinstytucjonalizowanie partnerstwa w postaci fundacji „Naszyjnik Północy”. Fundacja stanie się ośrodkiem koordynacji i wspierania inicjatyw lokalnych (łącznie z funkcją grantodawczą).
- Wypracowanie konkretnych planów działania dla poszczególnych grup roboczych.
- Wykreowanie kolejnych liderów poprzez realizację projektów odpowiadających na potrzeby lokalne.
- Budowa regionalnej marki produktu lokalnego „Naszyjnika Północy” oraz jej poszczególnych składników.
- Opracowanie koncepcji trasy dziedzictwa Greenways „Naszyjnik Północy”.
- Wspieranie przedsiębiorczości oraz projekty ukierunkowane na tworzenie lokalnych miejsc pracy.

Przypadek 18

Witki brzożowe – markowym produktem wsi Skowarnki

Realizator: Grupa bezrobotnych ze wsi Skowarnki, za pośrednictwem Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno.

Problem: Czwórka bezrobotnych ze Skowarnek, małej po-PGR-owskiej wsi, podjęła się produkcji wyrobów z witek brzożowych, upatrując w tym zajęciu możliwość zdobycia dodatkowych źródeł utrzymania. Podstawowy problem stanowiło dotarcie do potencjalnych nabywców tak specyficznego produktu oraz brak umiejętności promocji i marketingu produktów.

Cel: Celem projektu było wypracowanie biznes planu i promocja produktów.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Dzięki pomocy specjalisty wypracowany został biznes plan przedsięwzięcia. Do jego realizacji włączyła się córka jednej z uczestniczek projektu, która wzięła na siebie organizację promocji i sprzedaży. Na podstawie analizy rynku określono profil produkcji. Oprócz wyrobów dekoracyjnych, opracowano wzory przedmiotów użytkowych (jeże-wycieraczki, koszyki na pieczywo i in.), co umożliwi rozszerzenie grupy odbiorców. Wypracowano formę graficzną materiałów promocyjnych, kampanię reklamową (udział w wystawach, prezentacjach, umieszczenie oferty na stronie internetowej).

Produkty z witek prezentowane były już m.in. podczas III Międzynarodowych Targów Agroturystycznych w Złotowie (11-12.05.2002), Targach Polonijnych w Sztokholmie (maj, czerwiec 2002), Jarmarku Produktów Lokalnych w Reinstädt (26-28.05.2002) czy IX Dniach Młodości w Debrznie (6-10.06.2002) z udziałem gości niemieckich i szwedzkich. Szeroka prezentacja – „wyjście poza region” zaowocowało znacznym zwiększeniem popytu na wyroby, rozpoczęto też rozmowy z partnerem szwedzkim na temat sprzedaży 1000 jeży-wycieraczek na rynek szwedzki.

Realizacja projektu była ważna nie tylko dla wąskiej grupy producentów; pośrednio przyczyniła się do ożywienia i pobudzenia innych osób. Przebieg realizacji obserwowali bowiem zainteresowani rozpoczęciem swojej działalności, których sukces witek zachęcił do podjęcia ryzyka. Wyroby z witek staną się pierwszym markowym produktem lokalnym „Naszynika Północy”.

Planowane są dalsze działania, w tym stałe wzbogacanie oferty i metod dystrybucji (np. za pośrednictwem firm handlujących wyposażeniem do ogrodów), przeprowadzono wstępne rozmowy z partnerami francuskimi na temat możliwości promocji wyrobów w salonach wystawienniczych w Paryżu (we współpracy z rzemieślnikami francuskimi). W najbliższym czasie powstanie firma, zatrudniająca 4 osoby, z możliwością przeszkolenia i zatrudnienia kolejnych bezrobotnych, jeśli popyt na wyroby z witek brzozowych będzie większy od obecnych możliwości produkcyjnych.

TVP 1 przygotował materiał na temat przedsięwzięcia, pokazany na antenie ogólnopolskiej, natomiast TV Gdańsk zabiega o przedstawienie inicjatywy ze Skowarnek jako odcinka pilotażowego programu nt. przeciwdziałania bezrobociu.

Partnerzy projektu: Urząd Miasta i Gminy w Debrznie; Starostwo Powiatowe w Człuchowie; Cen-

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	9.250,00
Inne źródła finansowania	9.753,00
Całkowity koszt projektu	19.003,00

Kontakt:

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno
ul. Ogrodowa 26; 77-310 Debrzno; Tel. 059 83 35 750;
e-mail: stowdeb@pro.onet.pl ; www.stow.deb.prv.pl

Osoba odpowiedzialna:

Maria Brzozowska

Przypadek 19

Końcowy etap zagospodarowania turystycznego Debrzynki

Realizator: grupa mieszkańców z wsi Myśligoszcz, Prusinowo, Grzymisław i Rozwory, za pośrednictwem Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno

Problem: Powszechnym problemem w tym po-PGR-owskim obszarze jest wysokie bezrobocie, któremu towarzyszy bierność i brak umiejętności podejmowania samodzielnych działań. Jednocześnie w okolicy Myśligoszczy obserwowano postępującą dewastację szczególnie atrakcyjnego obszaru doliny rzeki Debrzynki z rezerwatem roślin ciepłolubnych „Miłachwo”. Nikt nie wykorzystywał walorów tego miejsca z uwagi na brak infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej.

Cel: Celem projektu było zagospodarowanie i przystosowanie terenu doliny Debrzynki do funkcji turystycznych i rekreacyjnych i podniesienie atrakcyjności tych obszarów pod kątem rozwijania w regionie usług turystycznych.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Projekt jest oddolną inicjatywą mieszkańców czterech wsi, zainspirowanych wcześniejszym sukcesem jednej z nich – Myśligoszczy, gdzie udało się przystosować do rekreacji i wypoczynku teren dawnego, otoczonego fosą i stawem grodziska.

Oczyszczono teren, zbudowano ścieżki, mostki i miejsca biwakowe.

Do realizacji obecnego projektu udało się zaangażować ponad 140 mieszkańców oraz 25 pracowników interwencyjnych. W działaniach brała również młodzież. Oczyszczono i odwodniono teren wzdłuż rzeki Debrzynki, wyznaczono 5 kilometrową trasę turystyczną, wykonano trapy i mostki nad ciekami i terenami podmokłymi. Ścieżkę wyposażono w 4 tablice dydaktyczne i 2 edukacyjne oraz zainstalowano proste urządzenia w postaci ławek, stołów, koszy i jednej wiaty.

Teren zostanie objęty stałą opieką przez uczestników projektu z pomocą dzieci i młodzieży z Zespołu Szkół i Ośrodka Wychowawczego

w Debrznie. Ważnym osiągnięciem tego projektu było nie tylko wspólne zagospodarowanie ciekawego terenu ale przede wszystkim mobilizacja znacznej liczby mieszkańców do realizacji wspólnego zadania. Mieszkańcy terenów po-PGR-owskich, którzy borykają się z najbardziej podstawowymi problemami bytowymi, bardziej niż inni potrzebują sukcesów, wypracowanych przez siebie, żeby znów uwierzyć w swoją wartość oraz możliwości i by podejmować kolejne wyzwania, szczególnie w zakresie aktywizacji zawodowej i przedsiębiorczości.

Partnerzy projektu: Urząd Miasta i Gminy w Debrznie; Szkoła Podstawowa w Debrznie; Szkoła Podstawowa w Myśligoszczy; Powiatowy Urząd Pracy w Człuchowie.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	19.997,00
Inne źródła finansowania	18.200,00
Całkowity koszt projektu	38.197,00

Kontakt:

Stowarzyszenie Rozwoju

Przypadek 20

Stare Gronowo – wczoraj, dziś i jutro

Realizator: Koło „Gronowianie” przy Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno.

Problem: Stare Gronowo to niewielka wieś w gminie Debrzno. Boryka się ona z ogromnymi problemami, z których na plan pierwszy wysuwa się wysokie bezrobocie, związane z upadkiem PGR-u, inercja i brak lokalnej przedsiębiorczości. Miejskowy zespół parkowo-pałacowy jest uważany przez mieszkańców za ważny element tutejszego dziedzictwa i największą atrakcję miejscowości. Jego ochrona i zagospodarowanie uważane jest tu za kluczowe przedsięwzięcie i skupia uwagę i zaangażowanie wielu mieszkańców.

Cel: Celem projektu było zagospodarowanie zespołu pałacowo-parkowego przez wytyczenie alejek spacerowych i szlaków rowerowych, oczyszczenie z samosiejek, montaż prostych urządzeń rekreacyjno-sportowych oraz odtworzenie drzewostanu.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Rezultatem podjętych prac jest restauracja parku. Odtworzono alejki spacerowe i historyczny układ drzew i krzewów przez oczyszczenie terenu z samosiejek i nasadzenie nowych drzew zgodnie z historyczną strukturą parku. Wyznaczono trasy rowerowe. Powstał ogródek jordanowski. Zainstalowano ponadto ławki, kosze, stoły, tablice informacyjno-dydaktyczne. W konsekwencji powstało tu atrakcyjne i bezpieczne miejsce wypoczynku i rekreacji dla wszystkich mieszkańców, a miejsce do prowadzenia zajęć dydaktycznych dla dzieci.

Prace przy zagospodarowaniu zespołu parkowo-pałacowego, w których uczestniczyło 234 mieszkańców Starego Gronowa, „zintegrowały mieszkańców wsi do wspólnych działań na rzecz poprawy estetyki wsi, dbałości o wspólne mienie i wspólne podejmowanie działań na rzecz rozwoju wsi” jak piszą autorzy projektu w swoim raporcie.

Podczas tych działań reaktywowała się Ochotnicza Straż Pożarna w Starym Gronowie, mieszkańcy sąsiadujących sołectw korzystają z doświadczeń Gronowian, ucząc się od nich jak przygotować projekt, zdobywać środki na jego realizację i współdziałać na rzecz wsi.

W bieżącym roku planowane jest przystosowanie pomieszczeń pałacowych na utworzenie Domu Spokojnej Starości na 50 osób, dzięki pomocy zaprzyjaźnionej gminy niemieckiej Weimbach. Udało się już pozyskać kwotę prawie 60.000 zł na wymianę połąci dachowej pałacu od Urzędu Marszałkowskiego w ramach Programu Odnowy Wsi Pomorskiej. Planuje się też dokonać uzupełniających prac w parku i otoczyć go stałą opieką. W odczuciu mieszkańców, dzięki realizacji projektu „rozbudzona została nadzieja na poprawę warunków życia na wsi, a tym samym na lepsze jutro”. Projekt miał ogromne znaczenie dla aktywizacji społeczności tej niewielkiej wsi i stanowi pierwszy krok ku przełamaniu lokalnej bierności.

Partnerzy projektu: Urząd Miasta i Gminy w Debrznie; Stowarzyszenie „Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno”; Szkoła Podstawowa w Starym Gronowie; Koło Gospodyń Wiejskich; Ochotnicza Straż Pożarna.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	19.800,00	
Inne źródła finansowania	19.600,00	60.000,00
Całkowity koszt projektu	39.400,00	

Kontakt:

Koło „Gronowanie” Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno
ul. Ogrodowa 26; 77-310 Debrzno; Tel. 059 83 35 750
e-mail: stowdeb@pro.onet.pl ; www.stow.deb.prv.pl

Osoby odpowiedzialne:

Anna Mikulska, Jerzy Laskowicz,
Danuta Kaszuba

Przypadek 21 ***Lipka znana i nieznana***

Realizatorzy: Urząd Gminy Lipka i Nadleśnictwo Lipka oraz mieszkańcy wsi Buczek Mały, Osowo, Lipka, Potulice i Kiełpin.

Problem: Projekt powstał w odpowiedzi na zaniedbanie i postępującą dewastację obszarów wartościowych przyrodniczo i kulturowo, a szczególnie ich potencjału dla rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku oraz brak zainteresowania ze strony większości mieszkańców włączeniem się w ochronę i zagospodarowanie tych terenów.

Cel: Celem projektu była czynna ochrona obiektów przyrodniczych i historycznych poprzez zagospodarowanie i udostępnienie turystom i mieszkańcom najatrakcyjniejszych terenów gminy.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Przeprowadzono liczne prace w zabytkowym parku podworskim w Buczku Małym uprzątnięto wiatrołomy, posadzono ponad 200 drzew i 830 krzewów, odtwarzając historyczny skład gatunkowy i układ roślin. Wykonano 900 m nowych alejek, a część starych utwardzono, zbudowano dwa malownicze mostki drewniane, oczyszczono oczka wodne. Dla podniesienia walorów edukacyjnych przygotowano wspólnie z młodzieżą z miejscowych szkół 28 tablic prezentujących bogactwo świata roślin, w tym pomniki przyrody. Ponadto przygotowano miejsce biwakowe. Zagospodarowano też teren nad jeziorem Gogolin i w Suchych Dołach – miejsca na ogniska, miejsca biwakowe, wyposażone w wiaty, stoły i ławki, wyznaczenie miejsc parkingowych. Dbając o podnoszenie świadomości znaczenia ochrony środowiska przeprowadzono dwa konkursy ekologiczne, w których wzięło udział prawie 50 dzieci.

Dzięki podjętym działaniom stworzono trzy atrakcyjne punkty w gminie Lipka, które z jednej strony będą służyły samym mieszkańcom jako miejsca wypoczynku i rekreacji, z drugiej zaś wzbogacą tworzony regionalny szlak dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego „Greenway Naszyjnik Północy – Wędrówki śladami przodków”. Niezwykle cennym wynikiem realizacji przedstawionych działań w Lipce jest upowszechnienie się przekonania o „konieczności założenia stowarzyszenia wspierającego oraz realizującego oddolne inicjatywy lokalne, szczególnie te które mają na celu zrównoważony rozwój, oparty na poszanowaniu środowiska naturalnego” – jak pisze w konkluzjach Janusz Grabowski, koordynator realizacji projektu. Zaplanowano już dalsze przedsięwzięcia m.in. ciekawy pomysł wykorzystania lipowych wiatrołomów w lesie do przeprowadzenia warsztatu pt. „Rzeźba w Parku”, w ramach którego powalone drzewa zostaną przez uzdolnionych pilarzy zamienione w atrakcyjne rzeźby, które staną się ozdobą parku.

Partnerzy projektu: Szkoła Podstawowa w Lipce; Gimnazjum w Lipce; mieszkańcy wsi Buczek Mały, Osowo, Lipka, Potulice i Kiełpin; Stowarzyszenia Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno; Porozumienie „Naszyjnik Północy”.

	Koszty poniesione
Kwota dotacji PAFW	17.576,87
Inne źródła finansowania	18.545,00
Całkowity koszt projektu	36.121,87

Kontakt:

Urząd Gminy Lipka
 ul. Kołociuski 28; 77-420 Lipka; Tel./fax. 067 26 65 041; e-mail: lipkagm@pro.onet.pl
 Nadleśnictwo Lipka
 77-420 Lipka; Tel. 067 266 50 46; Tel./fax. 067 266 57 53; e-mail: lipka@lasy.pila.pl
[;www.nctwolipka.silva.pila.com.pl](http://www.nctwolipka.silva.pila.com.pl)

Osoba odpowiedzialna:

Janusz Grabowski

Przypadek 22

Przywróćmy urok tego miejsca

rewitalizacja parku podworskiego w Leśnie

Realizator: Stowarzyszenie „Ziemia Zaborska”.

Problem: Wieś Leśno jest miejscowością interesującą nie tylko ze względu na walory przyrodnicze ale także z uwagi na znajdujące się na jego terenie cmentarzysko kurhanowe z kęgamami kamiennymi. Dodatkową atrakcją jest zachowany park podworski – potencjalne miejsce wypoczynku i rekreacji zarówno dla turystów, jak i mieszkańców Leśna i okolic. Walory te nie są jak dotąd wykorzystane. Jednocześnie obserwuje się postępujące ubożenie mieszkańców wynikające z upadającego rolnictwa oraz niską świadomość wartości posiadanych walorów.

Cel: Celem projektu jest stworzenie ze wsi Leśno centrum turystycznego w gminie Brusy oraz rozwój infrastruktury dla turystyki przyjaznej środowisku.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Wysłkiem ponad 20 wolontariuszy oraz zaangażowanych do lepszych prac dzieci i młodzieży z miejscowych szkół przeprowadzono gruntowną restaurację parku – oczyszczono z dziko rosnących zarośli, posadzono 80 nowych drzew i 150 krzewów zgodnie z zabytkową strukturą parku. Utwardzono też nawierzchnię alejek, ustawiono ławki i kosze na śmieci. W parku wyznaczono ponadto ścieżkę edukacyjną oznaczoną za pomocą 10 tablic, informujących o walorach miejsca. Leśno, znalazło się na ponadregionalnym szlaku dziedzictwa „Greenway Naszyjnik Północy – Wędrówki śladami przodków”, który jest kreowany na markowy produkt turystyki zrównoważonej Partnerstwa „Naszyjnik Północy”.

Jak pisze p. Ludwik Szymlek – odpowiedzialny za projekt – „przyznanie dotacji przyczyniło się do „eksplozji” zaangażowania społecznego mieszkańców”, a realizatorzy projektu planują kolejne przedsięwzięcia jak: remont ogrodzenia wokół dworku szlacheckiego, budowa drewnianego mostu na rzece i połączenie parku z kościołem, budowa pomostu na jeziorze, oznakowanie drogi informacjami o ciekawym obiekcie archeologicznym czy budowa boiska sportowego. Na część planowanych działań udało się już pozyskać środki z Programu Odnowy Wsi Pomorskiej.

Partnerzy projektu: Urząd Miejski w Brusach; Szkoła Podstawowa w Leśnie; Nadleśnictwo Przymuszewo; Zaborski Park Krajobrazowy.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	14.480,24	
Inne źródła finansowania	23.022,28	20.000,00
Całkowity koszt projektu	37.502,52	

Kontakt:

Stowarzyszenie „Ziemia Zaborska”
 Ul. Klonowa 21; 89-634 Leśno; Tel. 052 554 19 36;
 e-mail: szymlek@wp.pl
Osoba odpowiedzialna: Ludwik Szymlek

Przypadek 23

Kompleksowe zagospodarowanie turystyczne gminy Barwice

Realizator: Urząd Miasta i Gminy w Barwicach.

Problem: Gmina Barwice należąca do Partnerstwa „Naszyjnik Północy” to obszar typowo rolniczy, którego mieszkańcy po upadku wielkoobszarowych pegeerów poszukują nowych źródeł utrzymania.

Wysokie bezrobocie uwidocznilo tu syndrom „opuszczonych rąk”. Turystyka wiejska uznana została za ważny element strategii rozwoju gminy. Brak było jednak działań integrujących i aktywizujących mieszkańców, pozwalających na rozwinięcie ich przedsiębiorczości w tym zakresie.

Cel: Celem projektu jest zagospodarowanie atrakcyjnych turystycznie obszarów poprzez tworzenie sieci lokalnych tras turystycznych, łączących najciekawsze miejsca oraz powstające gospodarstwa agroturystyczne.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Mimo znaczącej roli Urzędu Gminy, aktywnym partnerem projektu było Stowarzyszenie Barwickie Gospodarstwa Agroturystyczne, sześć konkretnych gospodarstw, ośrodek jeździecki oraz dwa centra wypoczynkowe z regionu. Projekt doprowadził do powstania ofert turystycznych prezentujących bogactwo i różnorodność przyrodniczą regionu oraz wypracowania lokalnych produktów, np. pieczonego lokalnie, tradycyjnego chleba. Produkt ten i jemu podobne składają się na regionalną markę organizowaną w ramach Partnerstwa „Naszyjnik Północy”. Doprowadzono też do powstania sieci szlaków i oznakowanych atrakcji turystycznych.

Oznakowano i zagospodarowano łącznie 73 km szlaków pieszych i rowerowych oraz 4 km ścieżki zdrowia. Przygotowano materiały informacyjne. Oferta tury-styczna została zaprezentowana na targach tury-stycznych, np. w Krakowie czy Katowicach. Podjęcie wspólnych działań, w których duże zaangażowanie wykazali przede wszystkim właściciele gospodarstw agroturystycznych (14 osób), przyczyniło się do zaktywizowania mieszkańców. Inicjatywa ma być elementem tworzenia regionalnego produktu turystycznego, szlaku dziedzictwa „Greenway Naszyjnik Północy – Wędrówki śladami przodków”.

Zaplanowano też kolejne konkretne przedsięwzięcia tj. zagospodarowanie parku podworskiego i miejskiego, uatrakcyjnienie świetlic wiejskich i przygotowanie ich do pełnienia funkcji ośrodków rozwoju i aktywizacji dzieci i młodzieży oraz dalszą promocję tras turystycznych. Realizatorzy projektu są obecnie aktywnymi partnerami „Naszyjnika Północy”, pełniąc rolę liderów zespołu ds. rozwoju turystycznego regionu.

Partnerzy projektu: Drawski Park Krajobrazowy; Nadleśnictwo Polczyn Zdrój; Stowarzyszenie Barwickie

Gospodarstwa Agroturystyczne; Zaborski Park Krajobrazowy; Właściciele gospodarstw rolnych; Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno; Porozumienie „Naszyjnik Północy”.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	19.490,32	
Inne źródła finansowania	37.985,50	20.000,00
Całkowity koszt projektu	57.475,82	

Kontakt:

Urząd Miasta i Gminy w Barwicach
Ul. Zwycięzców 22; 78-460 Barwice; Tel. 094 373 63 09; Fax. 094 373 63 49 e-mail: urząd@umig.barwice.pl

Osoba odpowiedzialna:

Beata Sobolewska

Przypadek 24 ***Nasz chleb powszedni...***

Realizator: Stowarzyszenie Barwickie Gospodarstwa Agroturystyczne.

Problem: Głównym problemem Barwic jest wysokie bezrobocie. Wynika stąd silna potrzeba tworzenia alternatywnych źródeł utrzymania dla byłych pracowników PGR-u.

Cel: Celem projektu jest stworzenie markowego produktu lokalnego w gospodarstwach agroturystycznych – tradycyjnie wypiekanego chleba. Pokazy wypieku chleba dla turystów mają też stanowić dodatkowy walor, podnosząc atrakcyjność oferty.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Przedmiotem projektu było poszerzenie oferty miejscowych gospodarstw agroturystycznych. Cztery z nich, w Luboradzy, Przybkowie i Nowym Koprzywnie, należące do Stowarzyszenia Barwickie Gospodarstwa Agroturystyczne, wyremontowały swoje piece chlebowe, by podjąć produkcję chleba według tradycyjnej receptury. Dodatkowo opracowano ofertę prezentacji procesu przygotowania ciasta, formowania, a następnie pieczenia chleba „na oczach” turystów. Wypiekany w ten sposób tradycyjny chleb barwicki będzie dostępny także poza gospodarstwami agroturystycznymi. Znajdzie się on w ofercie innych usług, np. w punktach sprzedaży przy trasach turystycznych. Przygotowany produkt prezentowany był na targach turystycznych GLOB 2002 w Katowicach.

Obecnie planowana jest budowa sklepu ogólnodostępnego, w którym promowane i sprzedawane będą produkty z gospodarstw. Dokonano już wstępnych uzgodnień z Zarządem Miasta i Gminy Barwice oraz uzyskano wstępną akceptację na dofinansowanie z Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Inicjatywa została uznana za najciekawszy projekt w „Naszyjniku Północy” przez uczestników konferencji podsumowującej Program Aktywizacji Społeczności Wiejskich: GRUPY PARTNERSKIE na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju.

Partnerzy projektu: Urząd Miasta i Gminy Barwice; Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej; „Porozumienie Naszyjnik Północy”; Stowarzyszenie „Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno”

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	10.000,00	
Inne źródła finansowania	9.640,00	?
Całkowity koszt projektu	19.640,00	

Kontakt:

Stowarzyszenie Barwickie Gospodarstwa Agroturystyczne
 Ul. Zwycięzców 22; 78-460 Barwice; Tel. 094 373 63 09;
 Fax. 094 373 63 49
 e-mail: urząd@umig.barwice.pl

Osoba odpowiedzialna:

Joanna Grzymkowska

Przypadek 25

Uruchomienie linii technologicznej przemiału zbóż ekologicznych - etap II wraz z promocją produktów ekologicznych

Realizator: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno.

Problem: We współczesnym młynarstwie stosuje się wysokowydajne urządzenia, przerabiające wielkie ilości ziarna. Dostawca mniejszych partii, np. zboża atestowanego ekologicznie musi się liczyć z tym że jego surowiec zostanie zmieszany z mąką takiego atestu nie posiadającą, a więc z utratą walorów własnego produktu.

Cel: Celem projektu było utworzenie profesjonalnej linii przetwórstwa zbóż zdolnej do przyjmowania małych ilości surowca i przetwarzania go za pomocą tradycyjnych, kamiennych żaren.

Realizacja i osiągnięte wyniki: W ramach projektu uruchomiana została linia technologiczna ekologicznego przemiału zbóż i opracowana norma dla młyna, dzięki czemu możliwe będzie przetwórstwo atestowanego ekologicznie zboża na miejscu w Debrznie. Stanowi to atrakcyjną ofertę dla lokalnych rolników ekologicznych, których pilotowa grupa została przeszkolona w ramach projektu. Będą oni mogli uzyskiwać produkty bezpośrednio ze swojego, wyprodukowanego również metodami ekologicznymi, surowca. W oparciu o pracę młyna będą też wytwarzane różnorodne lokalne produkty zbożowe, które mogą być wspólnie promowane i sprzedawane pod marką "Naszynnik Północy". Młyn będzie też miał walor edukacyjny – jako miejsce praktyk dla uczniów ze szkół rolniczych.

Partnerzy projektu: Firma „Skup zbóż, produkcja mąk” Eugeniusza Suchowieckiego.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	-	
Inne źródła finansowania	120.100,00	
Całkowity koszt projektu	120.100,00	

Kontakt:

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno
 ul. Ogrodowa 26; 77-310 Debrzno; Tel. 059 83 35 750
 e-mail: stowdeb@pro.onet.pl; www.stow.deb.prv.pl

Osoba odpowiedzialna:

Józef Bil

Przypadek 26
Pobudzanie przedsiębiorczości
oraz podnoszenie standardów ochrony środowiska
w małych i średnich przedsiębiorstwach funkcjonujących
w środowisku wiejskim na terenie Naszyjnika

Realizator: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno.

Problem: Na obszarach wiejskich „Naszyjnika Północy” funkcjonuje szereg małych i średnich przedsiębiorstw charakteryzujących się małą aktywnością i brakiem doświadczenia w podejmowaniu praktycznych działań na rzecz podniesienia konkurencyjności i obniżenia kosztów produkcji.

Cel: Pomoc małym i średnim przedsiębiorstwom w realizacji działań proekologicznych, mających na celu obniżenie kosztów produkcji, podniesieniu konkurencyjności oraz tworzeniu nowych miejsc pracy poprzez wdrożenie Programu „Czysty Biznes”.

Realizacja i osiągnięte wyniki: Dzięki realizacji projektu powstała możliwość konsultacji, doradztwa i szkolenia merytorycznego w zakresie rozwiązywania problemów ekologicznych związanych z prowadzoną przez poszczególne firmy produkcją. Miejscowe firmy skupiły się w klubie obsługiwanym przez koordynatora, którego zadaniem jest pomoc w przeprowadzeniu ocen środowiskowych poszczególnych firm, oraz w rozwiązywaniu odkrytych problemów. Klub zapewnia też stały dostęp do informacji, najnowszej wiedzy i doświadczeń z zakresu ochrony środowiska. Udział w jego pracach jest też okazją do zaangażowania przedsiębiorstw w działania na rzecz swoich społeczności lokalnych. Prowadzona jest też pomoc dla osób zainteresowanych rozpoczęciem działalności gospodarczej, przyczyniając się do rozwoju drobnej przedsiębiorczości.

Partnerzy projektu: firmy z terenu „Naszyjnika Północy”.

	Koszty poniesione	Środki pozyskane na kontynuację
Kwota dotacji PAFW	-	
Inne źródła finansowania	17.100,00	
Całkowity koszt projektu	17.100,00	

Kontakt:

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno

ul. Ogrodowa 26; 77-310 Debrzno; Tel. 059 83 35 750, e-mail: stowdeb@pro.onet.pl ; www.stow.deb.prv.pl

Osoba odpowiedzialna:

Andrzej Pluto-Prądkowski

Model Grup Partnerskich

Za **Grupę Partnerską** (GP) uznajemy lokalną koalicję, w ramach której różne sektory życia publicznego (samorządy, biznes, organizacje pozarządowe, szkoły, uczelnie, mieszkańcy), współ-pracują w celu rozwiązania miejscowych problemów i osiągnięcia zrównoważonego rozwoju danego regionu. Poniżej przedstawiamy formułę operacyjną funkcjonowania Grup Partnerskich, którą wraz z lokalnymi partnerami wypracowaliśmy w toku realizacji omawianego tu programu.

Rozwiązania organizacyjne:

GP powinna być **zdolna do wywierania znaczącego wpływu na rozwój** swojego regionu i zapewniać mu cechy **ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO**. Musi więc podejmować **ważkie problemy** regionu, posiadać odpowiednią **reprezentatywność**, **przejrzystość** oraz **sprawność organizacyjną**. Można to zapewnić przez następujące **rozwiązania organizacyjne**:

1. Podstawą GP są jej **członkowie**: obywatele, ich formalne i nieformalne organizacje, samorządy i ich jednostki organizacyjne (np. domy kultury czy firmy komunalne), przedsiębiorstwa i ich regionalne związki (np. izby przemysłowo-handlowe), szkoły, działające w regionie agendy państwa (np. parki narodowe), itp., **podejmujący różne projekty na rzecz rozwoju zrównoważonego danego regionu**. Dążąc do zrównoważonego rozwoju GP powinna łączyć wysiłki głównych sektorów życia publicznego.
2. GP zostaje powołana na mocy podpisania przez jej członków **deklaracji współpracy**. Jej sygnatariusze zobowiązują się do **wspólnej realizacji określonych deklaracją celów partnerstwa**. Za członka GP może być uznany tylko ten, kto podpisał deklarację współpracy, jasno stwierdzając swą wolę współpracy, tak by nie było wątpliwości kogo GP reprezentuje, a kogo nie.
3. GP powinna pozostać **koalicją samodzielnych partnerów**, otwartą na nowych członków i nowe wyzwania rozwoju lokalnego. Forum uzgadniania celów, form pracy itp. powinno być **Walne Zebranie** członków, dające wszystkim członkom równe prawa.
4. Członkowie GP na Walnym powinni tworzyć **Zespoły Robocze**, skupiające grupy członków wokół konkretnych, wspólnych zagadnień i problemów.
5. Członkowie GP na Walnym powinni uzgodnić **wspólny plan działania i listę projektów**, celem odróżnienia działań własnych poszczególnych członków od tych, które stanowią wspólne dzieło GP.
6. Dla zapewnienia ciągłości pracy między Walnymi Zebraniem, GP powinna wyłonić **Prezydium**, uprawnione do reprezentowania swych członków wypowiedzenia się w ich imieniu i podejmowania decyzji operacyjnych, nie wymagających zwoływania Walnego Zebrania. Prezydium powinno się składać z członków GP.
7. Celem operacyjnego zarządzania zadaniami GP, szczególnie wspierania realizacji poszczególnych projektów, GP powinna utworzyć **Sekretariat**. Zadanie to GP może powierzyć istniejącej organizacji lub utworzyć nową. Szczególnie pożyteczne jest posiadanie przez GP regionalnej fundacji.
8. Celem ustalenia uprawnień i organizacji Walnego Zebrania, Prezydium, Sekretariatu i innych ew. organów GP oraz określenia zasad realizacji projektów pod egidą GP konieczne jest opracowanie i wspólne uchwalenie **regulaminu GP**.

Praktyczne wskazówki:

Według dotychczasowych doświadczeń przy tworzeniu GP sprawdzają się następujące zasady:

a) Lider początkiem partnerstwa. Zawsze musi być ktoś, kto doprowadzi do zebrania się grupy partnerskiej. Jest to często aktywna osoba lub organizacja. W wielu znanych nam przypadkach lider prowadził wcześniej stałą współpracę z organizacjami zewnętrznymi w stosunku do środowiska, dla którego działała, ma doskonałe rozeznanie lokalnych uwarunkowań, może wskazać potencjalnych partnerów – ludzi i organizacje prawdziwie aktywne. Taką osobą-liderem w Bieszczadach okazał się Przemysław Ołdakowski, któremu dzięki autorytetowi i zaufaniu jakim się cieszy w regionie, udało się zainicjować współpracę ponad 30 partnerów. Na spotkania przez niego organizowane przychodzi dziś dwa razy więcej zainteresowanych. Typowymi liderami instytucjonalnymi są zarówno Stowarzyszenie „Na rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno” jak i Ekologiczny Klub UNESCO z Piask, choć w obu przypadkach o ich znaczeniu decydują silne osobowości ich liderów.

b) Zebranie zainteresowanych wspólnym działaniem. Najatrakcyjniejsze i często najbardziej efektywne bywa partnerstwo wielosektorowe to znaczy takie, które łączy podmioty i osoby reprezentujące różne sektory społeczne (organizacje społeczne, oświatę, biznes, samorząd, administrację rządową, etc.) i różne zawody i dyscypliny wiedzy. Wtedy tworzą się warunki i potencjał do skutecznego rozwiązywania problemów, a wiedza i umiejętności poszczególnych członków stanowią kapitał całej grupy.

c) Określenie wspólnego celu. Partnerstwo zaistnieje jedynie wtedy, gdy wystąpi wspólnota interesów. Dlatego należy sprawdzić, czy nasi partnerzy dostrzegają ważne dla nas problemy i czy widzą własne korzyści z ich rozwiązania. Początkowo mogą nie zgadzać się co do sposobu postępowania, gdyż spostrzegają problemy z innych perspektyw. Ta różnica zdań pozwala rozważyć wiele możliwości działania i twórczo spierać się przy wyborze najlepszego rozwiązania. Dlatego ważne jest podejście do sposobu współpracy i dążenie do jego unormowania, aby był mechanizm przekształcania gorących dyskusji w skuteczne rozwiązania.

d) Sympatycy Partnerstwa. Osoby i instytucje, które sympatyzują z działaniami grupy i chcą ją wspierać, ale z jakichś względów nie podpisały deklaracji, mogą uzyskać status sympatyka i w takim charakterze uczestniczyć w jej pracach, nie mogą natomiast brać udziału w podejmowaniu ważnych dla grupy decyzji ani reprezentować grupy na zewnątrz.

e) Formalne porozumienie partnerskie. Należy zadbać o to, by doprecyzowanie zasad podejmowania decyzji i projektów odbyło się w toku publicznej dyskusji, aby umożliwić wszystkim partnerom zapoznanie się z inicjatywą (pełny dostęp do informacji) i wyrażenie swojego zdania. W ten sposób rodzi się współodpowiedzialność za nowe przedsięwzięcie nawet wśród członków, którzy go nie realizują.

f) Zaplanowanie kilku pierwszych wspólnych działań sprowadzi ogólne cele i wizje partnerstwa na poziom praktyki. To ważny moment. Ogólne cele i deklaracje, jakie zwykle zawiera się w porozumieniach partnerskich, są tylko wstępem do udanych działań. Dlatego jak najszybciej należy doprowadzić do zaplanowania i rozpoczęcia realizacji choćby jednego projektu. Dajemy tym samym znak, że nasze partnerstwo nie jest inicjatywą deklaracyjną, ale że stawia sobie za cel osiągnięcie konkretnych rezultatów. Możliwość realizacji projektów w ramach Programu Inicjatyw Wiejskich otworzyło przed kształtującymi się grupami szansę na sprawdzenie swoich potencjalnych możliwości w działaniu, poznaniu się poszczególnych partnerów, wypracowaniu modeli współpracy, osiągnięciu rezultatów, które nie są sukcesem pojedynczych organizacji, ale stanowią dorobek grupy. Realizacja poszczególnych zadań jest realizowana poprzez zespoły tematyczne.

g) Informacja i regularne kontakty pomiędzy partnerami pozwolą szybko ustalać wspólne stanowiska i co ważne rozładowywać sytuacje konfliktowe, jakie zwykle rodzą się w wśród członków grupy. Regularne informacje

przekazywane w ramach spotkań czy poprzez Internet mogą też służyć wzajemnej inspiracji i dzieleniu się informacjami, np. co do ciekawych rozwiązań lub dostępnych środków finansowych. Zadaniem lidera i sekretariatu jest wprowadzenie stałości, rytmu i porządku w komunikacji, czyli pełnego dostępu do informacji dla wszystkich członków grupy, dbania o regularne i terminowe zawiadamianie o ważnych dla grupy spotkaniach i przedsięwzięciach oraz szybką reakcję w przypadku zaistnienia ważnych dla grupy zmian, (np. znacznego obniżania się aktywności jej członka lub jego odejścia).

h) Grupa Partnerska jest strukturą otwartą. Grupa Partnerska nie jest zamkniętym klubem, jej rozwój i efektywność zależy też od angażowania i włączania kolejnych partnerów, zainteresowanych aktywnym działaniem – pomnażaniem potencjału.

i) Porównanie własnych działań z innymi grupami partnerskimi w Polsce pomoże ocenić efektywność grupy oraz zobaczyć grupę na tle innych jej podobnych. Często trudno jest określić czy dobrze działamy, czy można lepiej, czy w ogóle tak należy prowadzić pracę grupy. Kontakt z innymi grupami tego typu ułatwi nam ocenę naszej pracy i być może zainspiruje nowymi rozwiązaniami.

Autorzy inicjatyw lokalnych oraz ich Partnerzy

Bieszczady

- 1. Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej; Przemysław Oldakowski**
Rynek; 38-600 Lesko; tel/fax (0-13) 469-66-95; e-mail: przemek@bieszczadyonline.com
- 2. Stowarzyszenie Społeczne „Dzieciom Bieszczadzkiej Szkoły w Zatwarnicy”; Bogusław Pyzocha, Jarosław Stanisławski**
Zatwarnica 13, 38-715 Dwernik, Tel. 013 46 10 805
- 3. Szkoła Podstawowa im. Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Polanie; Małgorzata Żmijewska**
38-709 Polana; Tel. 013 04 61 90 10
- 4. Stowarzyszenie Agroturystyczne „Galicyjskie Gospodarstwa Gościnne Bieszczady”; Marta Przytułska; Andrzej Kusz**
Plac Pułaskiego 1; 38-600 Lesko; Tel. 013 469 80 10
- 5. Bieszczadzkie Towarzystwo Folkowe „Bojkowiana”; Marek Sabara**
ul. Przemysłowa 22; 38-700 Ustrzyki Dolne; Tel. 0 600 917 863; Tel./fax. 013 461 28 16;
e-mail: bojkowiana@wp.pl
- 6. Fundacja ”PROBLEM - ALNAR” Oddział Lesko; Bogusław Gajos, Agnieszka Mrowiec**
ul. Ossolińskich 2/16; 38-600 Lesko, Tel. 013 469 72 62, 0 503 74 10 31, 0 609 30 66 47;
Fax. 013 469 72 62
- 7. Bieszczadzkie Forum Europejskie; Adam Basak, Teresa Bentkowska**
ul. Jana Pawła II 18b; 38-600 Lesko; Tel. 013 469 83 28
- 8. Stowarzyszenie Miłośników Konia i Country; Inka Wiczyńska**
Rynek 16; 38-700 Ustrzyki Dolne; Tel. 013 47 11 130; Fax. 013 47 11 130,
e-mail: CROCK@imex.com.pl; www.imex.com.pl/crock
- 9. Uczniowski Klub Sportowy ”Baszta”, Lesko; Przemysław Oldakowski, Zbigniew Przytułski**
ul. Kościuszki 7; 38-600 Lesko; tel: 0605-205709, 0600-265983
e-mail: Stanica.rowerowa@poczta.fm , przemek@bieszczadyonline.pl
- 10. Bieszczadzkie Towarzystwo Cyklistów; Krzysztof Plamowski**
al.29 Listopada 51/1; 38-700 Ustrzyki Dolne; tel: 0601596737
e-mail: plamowski@poczta.onet.pl, btc@poland.com,
- 11. Urząd Gminy w Baligródzie**
38-606 Baligród; tel/fax: (0-13) 4684077
- 12. Urząd Gminy w Cisnej**
38-607 Cisna; tel. (0-13) 4686465, 4686338; fax.(0-13) 4686355;
e-mail: cit@bieszczady.info.pl
- 13. Urząd Gminy w Czarnej**
38-710 Czarna; tel: (0-13) 4619009, 4619044
- 14. Urząd Gminy w Lutowiska**
38-713 Lutowiska 14; tel: (0-13) 4610013, fax: 4610234
- 15. Urząd Gminy w Olszanica**
38-722 Olszanica; tel: (0-13) 4617046, fax: 4617004

16. Urząd Gminy Solina z siedzibą w Polańczyku

ul. Wiejska 2; 38 610 Polańczyk; tel:4692118, fax: 4692321

oraz

17. Bieszczadzki Park Narodowy;
18. Bieszczadzkie Centrum Informacji i Promocji w Ustrzykach Dolnych;
19. Biuro Poselskie Pani Poseł Elżbiety Łukacijewskiej;
20. Dyrekcja Regionalna Lasów Państwowych w Rzeszowie;
21. Fundacja „Orelec-GALA”;
22. Galeria „Barak” w Czarnej;
23. Galeria „Fantasmagoria” na Przysłupie;
24. Galeria Synagoga;
25. Gminny Ośrodek Kultury w Lutowiskach;
26. Gospodarstwa agroturystyczne;
27. Klub Wspierania Aktywności Zawodowej Młodzieży ALTUM;
28. Nadcisański Park Krajobrazowy;
29. Nadleśnictwo Lutowiska;
30. Nadleśnictwo Baligród;
31. Nadleśnictwo Brzegi Dolne;
32. Ochotnicza Straż Pożarna w Bóbrce;
33. Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Lesku;
34. Ośrodek Odwykowy w Uhercach;
35. Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Lutowiskach; Bieszczadzki Park Narodowy;
36. Parafia w Bóbrce;
37. Starostwo Powiatu Bieszczadzkiego w Ustrzykach Dolnych;
38. Szkoła Podstawowa w Łobozewie;
39. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Oddział w Michniowcu;
40. Urząd Miasta i Gminy w Ustrzyki Dolne;
41. Ustrzycki Dom Kultury;
42. Zespół Szkół Drzewnych.

Polesie Zachodnie

43. Ekologiczny Klub UNESCO

Pracownia na rzecz Bioróżnorodności; Janusz Kuśmierczyk

ul. Partyzantów 19; 21 050 Piaski; tel: (0-81) 5821001, fax: (0-81) 7436613

e-mail: wichowa@poczta.onet.pl

44. Stowarzyszenie Poleskie; Janusz Kuśmierczyk

ul. Piłsudskiego 24; 22-100 Włodawa; tel/fax: (0-82) 5721510

45. Parafia Neounicka i nieformalna grupa młodzieży z byłego PGR Kostomłoty; O. Roman Piętka, Michał Pucer

Kostomłoty 15; 21-509 Kodeń; Tel./fax. 083 357 52 27;

e-mail: Parafia_Unicka_Kostomloty@siedlce_opoka.org.pl

46. Zespół Szkół w Piaskach; Tadeusz Bednarczyk

ul. Partyzantów 19; 21-050 Piaski; Tel. 081 58 21 001; Tel./fax. 081 58 21 123

47. Stowarzyszenie ds. Rozwoju Gminy Mirce „RG Mirce” w Mirczu; Bogusława Pisiewicz

ul. Kryłowska 20; 22-530 Mirce; Tel. 084 65 19 062; Tel./fax. 084 65 19 038;

e-mail: mirce@zgwrrp.org.pl

48. Zespół Szkół nr 4 w Lublinie; Piotr Skiba

ul. Bronowicka 21; 20-301 Lublin; Tel. 081 74 61 407; Fax. 081 74 64 149

49.Zespół Szkół w Wyrkach; Mirosława Rosolińska
Wryki Połud 20; 22-205 Wryki; Tel. 082 59 13 006

50.Szkoła Podstawowa w Dołhobrodach; Antoni Matczuk
22-220 Hanna; Tel. 083 379 90 07; Fax. 083 379 80 03

51.Szkoła Podstawowa w Zezulinie; Ewa Banaś-Zadorożny, Joanna Gąsior
52. Zezulin; 21-075 Ludwin; Tel./fax. 081 75 70 006;

53.Samorząd Mieszkańców Wsi Wereszczyn, przez Urząd Gminy Urszulin; Roman Wawrzycki
ul. Kwiatowa 35; 22-234 Urszulin; Tel./fax. 081 75 70 006

oraz

54. Gimnazjum Publiczne w Ludwinie;
55. Gimnazjum w Mirczu;
56. Gminne Centrum Informacji i Współpracy Gospodarczej w Mirczu;
57. Koło Gospodyń Wiejskich z Wryk;
58. Koło Gospodyń Wiejskich w Zezulinie;
59. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Piaskach;
60. Muzeum Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego;
61. Park Krajobrazowy Pojezierza Łęczyńsko- Włodawskiego;
62. Powiatowy Zarząd Dróg w Świdnicy;
63. Proboszcz Parafii Lubień;
64. Rada Rodziców przy szkole w Dołhobrodach;
65. Skansen w Holi;
66. Szkoła Podstawowa w Dratowie;
67. Szkoła Podstawowa w Ludwinie;
68. Szkoła Podstawowa w Piasecznie;
69. Szkoła Podstawowa w Kryłowie;
70. Szkoła Podstawowa w Krzczonowie;
71. Szkoła Podstawowa w Rossoszu;
72. Szkoła Podstawowa w Sawinie;
73. Szkoła Podstawowa w Sławatyczu;
74. Sołectwo wsi Dołhobrody;
75. Stowarzyszenie „Wieś Ziółków naszą szansą”;
76. Towarzystwo Miłośników Skansenu w Holi;
77. Urząd Gminy Krzczonów;
78. Urząd Gminy Ludwin;
79. Urząd Gminy Rybczewice;
80. Urząd Gminy Trawniki;
81. Urząd Gminy Urszulin;
82. Urząd Gminy Wryki;
83. Urząd Miasta i Gminy w Piaskach;
84. Wiejski Dom Kultury w Dołhobrodach;
85. Zarząd Gminy Hanna.

Pomorze Środkowe

86.Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno; Zdzisława Hołubowska, Józef Bil, Andrzej Pluto-Prądyński, Joanna Polechońska
ul. Ogrodowa 26; 77-310 Debrzno; Tel. 059 83 35 750; e-mail: stowdeb@pro.onet.pl; www.stow.deb.prv.pl

87.Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno; grupa bezrobotnych z wsi Skowarnki; Maria Brzozowska;
ul. Ogrodowa 26; 77-310 Debrzno; Tel. 059 83 35 750; e-mail: stowdeb@pro.onet.pl; www.stow.deb.prv.pl

88.Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno; grupa mieszkańców z wsi Mysligoszcz,

Prusinowo, Grzymisław i Rozwory; Danuta Kaszuba, Jerzy Laskowicz;

ul. Ogrodowa 26; 77-310 Debrzno; Tel. 059 83 35 750; e-mail: stowdeb@pro.onet.pl; www.stow.deb.prv.pl

89. Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno; Koło „Gronowianie”; Anna Mikulska, Jerzy Laskowicz,

ul. Ogrodowa 26; 77-310 Debrzno; Tel. 059 83 35 750; e-mail: stowdeb@pro.onet.pl; www.stow.deb.prv.pl

90. Janusz Grabowski

Urząd Gminy Lipka

ul. Kościuszki 28; 77-420 Lipka; Tel./fax. 067 26 65 041; e-mail: lipkagm@pro.onet.pl

Nadleśnictwo Lipka

77-420 Lipka; Tel. 067 266 50 46; Tel./fax. 067 266 57 53; e-mail: lipka@lasz.pila.pl;

www.n-ctwolipka.silva.pila.com.pl

91. Stowarzyszenie „Ziemia Zaborska”; Ludwik Szymlek

ul. Klonowa 21; 89-634 Leśno; Tel. 052 554 19 36; e-mail: szymlek@wp.pl

92. Urząd Miasta i Gminy w Barwicach; Beata Sobolewska

ul. Zwycięzców 22; 78-460 Barwice; Tel. 094 373 63 09; Fax. 094 373 63 49;

e-mail: urzad@umig.barwice.pl

93. Stowarzyszenie Barwickie Gospodarstwa Agroturystyczne; Joanna Grzymkowska

ul. Zwycięzców 22; 78-460 Barwice; Tel. 094 373 63 09; Fax. 094 373 63 49;

e-mail: urzad@umig.barwice.pl

oraz

94. Centrum Nowego Produktu, Warszawa;
95. Drawski Park Krajobrazowy;
96. Firma „Skup zbóż, produkcja mąk” Eugeniusza Suchowieckiego;
97. Firmy z terenu „Naszyjnika Północy”;
98. Gimnazjum w Lipce;
99. Koło Gospodyń Wiejskich w Starym Gronowie;
100. Mieszkańcy wsi Buczek Mały, Osowo, Lipka, Potulice i Kiełpin;
101. Nadleśnictwo Przymuszewo;
102. Nadleśnictwo Połczyn Zdrój;
103. Ochotnicza Straż Pożarna w Starym Gronowie;
104. Powiatowy Urząd Pracy w Człuchowie;
105. Starostwo Powiatowe w Człuchowie;
106. Szkoła Podstawowa w Debrznie;
107. Szkoła Podstawowa w Leśnie;
108. Szkoła Podstawowa w Lipce;
109. Szkoła Podstawowa w Mysligoszczy;
110. Szkoła Podstawowa w Starym Gronowie;
111. Urząd Miejski w Brusach;
112. Urząd Miasta i Gminy w Debrznie;
113. Właściciele gospodarstw rolnych;
114. Zaborski Park Krajobrazowy;
115. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Barwicach.

Partnerzy regionalni

Partnerstwo „Zielone Bieszczady”;

koordynator: Przemysław Oldakowski

Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej w Lesku

Rynek; 38-600 Lesko; tel/fax (0-13) 469-66-95; e-mail: przemek@bieszczadyonline.com

Koalicja na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Terenów Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery Polesie Zachodnie oraz Korytarzy Ekologicznych Bugu i Prypoci;

koordynator: Janusz Kuśmierczyk

Stowarzyszenie Poleskie

ul. Piłsudskiego 24; 22-100 Włodawa; tel/fax: (0-82) 5721510

Porozumienie „Naszyjnik Północy”;

koordynator Zdzisława Hołubowska

Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Miasta i Gminy Debrzno

ul. Ogrodowa 26; 77-310 Debrzno, Tel. 059 83 35 750;

e-mail: stowdeb@pro.onet.pl; www.stow.deb.prv.pl

***Partnerzy finansowi „Programu Aktywizacji Społeczności Wiejskich:
Grupy Partnerskie na Rzecz
Zrównoważonego Rozwoju”.***

Polsko Amerykańska Fundacja Wolności
ul. Dobra 72; 00-312 Warszawa, Polska;
tel. (22) 828-43-73; fax (22) 828-43-72
<http://www.pafw.pl>

oraz

The German Marshall Fund of the US;

The Charles Steward Mott Foundation;

Trust for Mutual Understanding;

The Rockefeller Brothers Fund;

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;

Deutsche Bundesstiftung Umwelt;

The Sendzimir Foundation;

BP Poland.

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Czas i miejsce realizacji programu	5
Cele	6
Wyniki programu po pierwszym roku realizacji	6
BIESZCZADY	9
Przypadek 1	
<i>"Zielony Rower"</i>	12
Przypadek 2	
<i>Chata Bojkowska</i>	14
Przypadek 3	
<i>"Po nitce do kłębku"</i>	15
Przypadek 4	
<i>"Nie święci garnki lepią"</i>	16
Przypadek 5	
<i>Bojkowiana - tradycje i dziedzictwo Karpat</i>	18
Przypadek 6	
<i>Przyjazna Bóbrka</i>	19
Przypadek 7	
<i>Kamień Leski - naturalnym muzeum przyrody</i>	21
Przypadek 8	
<i>Szlak dla turystyki konnej - Lesko i okolice</i>	22
Przypadek 9	
<i>Jarmark Agroturystyczny</i>	23
POLESIE ZACHODNIE	24
Przypadek 10	
<i>Stanica w Kostomłotach</i>	27
Przypadek 11	
<i>Meandry Gielczewki</i>	28
Przypadek 12	
<i>Naturalne środowisko przyrodnicze ważnym elementem zrównoważonego rozwoju</i>	29
Przypadek 13	
<i>Wskrzeszenie zaginionych zawodów - garncarstwo na Polesiu</i>	30

<i>Przypadek 14</i>	
<i>Wyrykowskie obyczaje</i>	<i>31</i>
<i>Przypadek 15</i>	
<i>Szkoła jako centrum ekologiczne i turystyczne w Rezerwacie Biosfery Polesie Zachodnie</i>	<i>32</i>
<i>Przypadek 16</i>	
<i>Edukacja ekologiczno-regionalna w naszym regionie</i>	<i>33</i>
<i>Przypadek 17</i>	
<i>Odbudowa zabytkowego cmentarza</i>	<i>35</i>
<i>POMORZE ŚRODKOWE.....</i>	<i>36</i>
<i>Przypadek 18</i>	
<i>Witki brzożowe - markowym produktem wsi Skowarnki</i>	<i>39</i>
<i>Przypadek 19</i>	
<i>Końcowy etap zagospodarowania turystycznego Debrzynki</i>	<i>40</i>
<i>Przypadek 20</i>	
<i>Stare Gronowo - wczoraj, dziś i jutro</i>	<i>41</i>
<i>Przypadek 21</i>	
<i>Lipka znana i nieznana</i>	<i>43</i>
<i>Przypadek 22</i>	
<i>Przywróćmy urok tego miejsca rewitalizacja parku podworskiego w Leśnie</i>	<i>44</i>
<i>Przypadek 23</i>	
<i>Kompleksowe zagospodarowanie turystyczne gminy Barwice</i>	<i>45</i>
<i>Przypadek 24</i>	
<i>Nasz chleb powszechni</i>	<i>47</i>
<i>Przypadek 25</i>	
<i>Uruchomienie linii technonologicznej przemiału zbóż ekologicznych</i>	<i>48</i>
<i>Przypadek 26</i>	
<i>Pobudzanie przedsiębiorczości</i>	<i>49</i>
<i>Model działania Grup Partnerskich</i>	<i>50</i>
<i>Autorzy inicjatyw lokalnych oraz ich Partnerzy</i>	<i>53</i>
<i>Partnerzy regionalni</i>	<i>58</i>
<i>Partnerzy finansowi</i>	<i>58</i>